

2/2017

SVET a my

ISSN 1339-911X

Slovensko bude na čele 72. VZ OSN

Minister M. Lajčák sa ujíma predsedníctva

Kľúčom k úspechu je odvaha

Vzniká spolupráca s Izraelom vo vede

Tristoročnica Márie Terézie

Úspešná reformátorka a opatrná diplomatka

Dovolenková sezóna pred dverami

Aké bude tohtoročné konzulárne leto?

• Slovensko bude predsedať 72. VZ OSN.
Foto: UN Photo/Kim Haughton.

• GLOBSEC opäť úspešný a kvalitný. Foto: GLOBSEC.

• Spolupráca Slovenska a Izraela v oblasti inovácií.
Foto: Marián Garaj.

• Rady pred dovolenkou.

• Z histórie Palugyayovho paláca. Foto: Tomáš Bokor.

Obsah

3 MINISTER M. LAJČÁK: „ČAS UŽ NIE JE NAŠIM SPOJENCOM“

4 SLOVENSKO BUDE NA ČELE 72. VALNÉHO ZHROMAŽDENIA OSN

8 EÚ: ROK 2017 MÔŽE BYŤ OBRAT K LEPŠIEMU

10 SLOVÁCI V SRBSKU – VIAC POZORNOSTI MLADÝM

12 GLOBSEC 2017: HODNOTOVÁ ZÁKLADŇA DISKUSIE

14 OSUD KOPTOV: KTO ZOSTANE NAKONIEC?

17 LIST Z DUBLINU

18 KLÚČOM K ÚSPECHU NIE JE NÁPAD, ALE ODVAHA

21 70. VÝROČIE MARSHALLOVHO PLÁNU

22 DIPLOMATIC TRIP IN THE HIGH TATRAS REGION

24 AKÉ BUDE TOHTOROČNÉ KONZULÁRNE LETO?

26 PREDSTAVUJEME SLOVENSKÉ INŠTITÚTY: PARÍŽ

28 ÚSPEŠNÁ REFORMÁTORKA A OPATRNÁ DIPLOMATKA

30 NA SLOVÍČKO S HISTÓRIOU: PALUGYAYOV PALÁC (2)

31 ČO NAPOVEDAJÚ HISTORICKÉ MAPY

32 KRÁTKY SLOVNÍK DIPLOMATICKEJ PRAXE

33 SVET POLYGLOTOV V BRATISLAVE

34 PREDSTAVUJEME EUROMINCE – RAKÚSKO

35 KEYLOGGER ALEBO TIEŽ „KEYSTROKE LOGGER“
NOVINKY V MEDZINÁRODNEJ ZMLUVNEJ ZÁKLADNI SR

• Fotografia na obálke: Kristína Spišáková.

Čas už nie je našim spojencom

Musíme konať rýchlo a rezolútne, pretože mnohé otázky si vyžadujú urgentné odpovede. Potrebujeme vízie a lídrov. Potrebujeme odísť z reaktívneho módu a naštartovať proaktívny.

Pokiaľ mi niečo v dnešnom extrémne dynamickom a pohnutom živote, aký prežívame, chýba, tak je to čas a priestor na zastavenie sa, vydýchnutie, reflexiu na udalosti a ich zhodnotenie. Tento luxus dnes nemáme. Čas sa už neráta na hodiny, ale na sekundy; operatívne rozhodnutia nahradili strategické myslenie, plánovanie, víziu vývoja do budúcnosti.

Beh udalostí predbieha našu schopnosť predvídať problematické miesta, krízové body, konflikty. Akútne nám chýba čas na vypracovanie plánu B, nehovoriac už o alternatíve C či D. Dôsledkom časového stresu sú krátkodobé taktické riešenia namiesto strategickú dlhoročnej perspektívy.

Svet nie je dnes o nič bezpečnejší než takto pred rokom. Je plný neistôt a stále ťažšie je nielenže predpovedať budúcnosť, ale dokonca správne vyhodnocovať to, čo sa deje práve v tejto chvíli.

Žijeme obdobie plné konfliktov. Na východe, na západe, na juhu. Ľudia umierajú na Ukrajine, v Sýrii, vo Venezuele, v Nigérii, ale aj – rukou teroristov – v metropolách Európy. Čím viac konfliktov sa nám rozhorieva pod rukami, tým väčšia vyvstáva potreba hľadať odpovede. Osobitne preto, že vždy doteraz platili aké-také pravidlá hry, dnes však akoby nič neplatilo, dennodenne sme svedkami porušovania tých najzákladnejších noriem správania sa. Dominuje politika sily, krútime sa v špirále, ktorá hrozí vyústiť do už tradičnej konfrontácie medzi Východom a Západom, pričom nám pomedzi prsty uniká celková paradigma, kde je nie zanedbateľným faktorom aj os Sever – Juh.

V mnohých kútoch sveta sa priepať medzi bohatstvom a chudobou prehľbuje, čoho výsledkom sú vlny hnevu a frustrácie. Nedôvera sa hlboko zakorenila nielen medzi obyčajnými ľuďmi, ale aj medzi politickými a ekonomickými elitami. Informačný priestor zahlcujú polopравdy, hoaxy a lži. Útoky cez internet sú častejšie a systematickejšie, cieľené už nielen na vojenskú, ale aj na civilnú infraštruktúru. Viera jednotlivca vo vládu a inštitúcie štátu je otrasená, svetový demokratický poriadok sa dostal do tieňa pochybností. Dialóg sa vžil

ako posledná – nie ako prvá – možnosť riešenia sporov. Namiesto diskusie a dialógu sme čoraz častejšie svedkami konfrontácie.

Som presvedčený, že mier nie je len absencia konfliktu – je to schopnosť riešiť konflikty mierovými prostriedkami. Je našou úlohou nedovoliť, aby silu argumentov nahradili argumenty sily. Diplomacia je nástroj prevencie konfliktov. Tam, kde zlyhá, nastupujú zbrane a utrpenie.

V tomto neradostnom scenári tak vidím príležitosť pre Európu, aby (poeticky) oprášila svoju zašlú slávu. Chcem vidieť Európu ako subjekt, ktorý má naozaj svoju váhu na svetovej scéne, Európu angažovanú a prinášajúcu výsledky dovnútra – pre vlastných občanov, ale aj smerom navonok, v medzinárodnom rozmere. Je na to celý rad dobrých dôvodov: od nebezpečenstva, ktoré predstavujú nesytemé sily a strany v štátoch EÚ, cez hrozby ilegálnej migrácie a terorizmu, až po nacionalistické vášne, lomcujuce štátmi na juhu a krízu identity, ktorou prechádzajú niektoré krajiny na východnom krídle.

Napokon, už nielen z opačnej strany Atlantiku zaznieva, že Európa by sa mala viac starať sama o seba; rovnaký sentiment rezonuje stále hlasnejšie aj v prejavoch európskych politikov – od prezidenta Macrona cez kancelárku Merkelovú a premiérku Mayovú, až po panelistov rôznych fór a konferencií, v neposlednom rade aj na tej bratislavskej – na májovom GLOBSEC-u.

Čas nie je, žiaľ, našim spojencom. Musíme konať rýchlo a rezolútne, pretože mnohé otázky si vyžadujú urgentné odpovede. V protiklade s tým, čo je uvedené na začiatku: potrebujeme vízie a lídrov. Potrebujeme odísť z reaktívneho módu a naštartovať proaktívny. Ale hlavne: potrebujeme sa odpútať od riešenia čiastkových problémov a získať si trochu väčší odstup, vnímať perspektívu.

Táto diskusia už v Európe prebieha. Možno nie tak intenzívne ako by mohla (mala), ale je potešiteľné, že sa stojaté vody pohli. Už musíme iba dohliadnuť, aby sa to neskončilo len diskusiou. Inak by sme premárnili šancu.

Miroslav Lajčák

Chcem vidieť
Európu ako
subjekt,
ktorý má naozaj
svoju váhu na
svetovej scéne,
Európu angažovanú a prinášajúcu výsledky
dovnútra –
pre vlastných
občanov,
ale aj smerom
navonok,
v medzinárodnom rozmere.

Slovensko bude na čele 72. VZ OSN

Zástupcovia členských štátov Organizácie spojených národov 31. mája 2017 zvolili v New Yorku za predsedu 72. zasadnutia Valného zhromaždenia OSN ministra zahraničných vecí a európskych záležitostí SR Miroslava Lajčáka, ktorý túto funkciu oficiálne prevezme 12. septembra a bude ju vykonávať po obdobie jedného kalendárneho roka.

E fektívny multilateralizmus, fungujúci medzinárodný bezpečnostný a právny systém s rešpektom k človeku a jeho právam, je konštantným pilierom slovenskej zahraničnej politiky. Ukotvenie Slovenska v európskom a transatlantickom priestore je základným kameňom garancie našej bezpečnosti.

POVEŠŤ ČESTNÉHO SPROSTREDKOVATEĽA

Svet a jeho výzvy sa však nekončia na hraniciach Európy. Naopak. Mnohé fenomény, ktoré sa nám ešte pred pár rokmi zdali vzdialené – migrácia, terorizmus, klimatické zmeny, radikalizmus – sa dnes dotýkajú každého z nás. Sme krajina, ktorá si vybudovala v zahraničí rešpekt a uznanie aj preto, že si udržiava povest' a postavenie čestného sprostredkovateľa (honest broker), ktorý podporuje a preferuje diplomatický dôvtip a silu slova (a sľubu) v otázkach mediácie a prevencie.

Takto bolo a je Slovensko vnímané aj na pôde globálnych organizácií, patriacich do systému Organizácie spojených národov. So ct'ou sme zvládli členstvo a predsedníctvo v Bezpečnostnej rade, Hospodárskej a sociálnej rade, predsedali sme výborom, pracovným skupinám (Revitalizácia). Naši diplomati a odborníci (Eduard Kukan, Ján Kubiš, Miroslav Lajčák, Miroslav Jenča, Rastislav Vrbenský) patria k uznávaným kapacitám a profesionálom, na ktorých odporúčania a rady sa spoliehali a spoliehajú najvyšší predstavitelia OSN, Bezpečnostnej rady, či krajín, kde pôsobili alebo pôsobia (Afganistan, Irak, Stredná Ázia, Bosna a Hercegovina, Cyprus, UNDP...).

POZÍCIA NESIE SILNÉ POLITIKUM

Okrem nesporných odborných kvalít je vnímanie Slovenska ako stabilného partnera dané aj dlhodobou kontinuitou, čo je výsledkom vnútornej politickej diskusie a relatívne solídneho konsenzu v otázkach zahraničnej politiky. Úspešné predsedníctvo v Rade EÚ (2016) dosiahlo hmatateľné výsledky aj v globálnom ponímaní. V New Yorku konkrétne zarezoňovala aktívna úloha predsedníctva v spustení procesu vstupu Parížskej dohody o zmene klímy do platnosti.

Ďalším vrcholom úsilia slovenskej diplomacie – najmä po solídnej kampani na post GT OSN (2016) – bolo, keď 31. mája akklamáciou zvolili do funkcie predsedu 72. Valného zhromaždenia (VZ) OSN ministra zahraničných vecí a európskych záležitostí SR Miroslava Lajčáka. Pre Slovensko je to ďalšia obrovská príležitosť na zviditeľnenie sa vo svetovom meradle.

O tom, že táto pozícia už dlhšiu dobu nie je len protokolárnym postom, ale nesie silné politikum, presvedčili aj ostatné dve predsedníctva (2015 – 2016, Mogens Lykketoft z Dánska, s kľúčovou úlohou pri implementácii nových prvkov voľby GT OSN a 2016 – 2017, Peter Thomson z Fidži, so silným presadzovaním a osvetou významu cieľov trvalo udržateľného rozvoja).

Máme teda pred sebou ďalšiu výzvu... Ako s ňou naložíme?

MALÝ KROK DO HISTÓRIE KANDIDATÚRY

Kandidatúra Slovenskej republiky na post predsedu 72. VZ OSN bola predložená v rámci Východoeurópskej regionálnej skupiny VERS (má 23 členov a počtom je najmenšou z hlavných regionálnych skupín OSN) s niekoľkoročným predstihom.

Predseda VZ OSN, na rozdiel od generálneho tajomníka, je funkcia, ktorá formálne rotuje medzi piatimi hlavnými regionálnymi zoskupeniami OSN a volí sa na obdobie jedného roka (september – september). Regionálna skupina zvyčajne podporí jedného kandidáta osobne (spravidla je podporená krajina, ale predseda sa volí „ad personam“ a po zvolení skladá sľub, že bude predstavovať záujmy všetkých členských krajín OSN). Konsenzus však nie je automatický a je potrebné zaň lobovať. V minulosti sa vyskytli prípady, keď sa skupina nedohodla a o post súťažili dvaja kandidáti (takýto prípad sa stal aj v rokoch 2012 (VERS) a 2016 (Ázijsko-pacifická skupina)).

V novembri 2016 Slovensko predložilo kandidatúru ministra Miroslava Lajčáka. Silným signálom pre partnerov v regionálnej skupine bola jasná politická podpora prezidenta SR Andreja Kisku a predsedu vlády SR Roberta Fica. Nasledovali rokovania s členmi Východoeurópskej regionálnej skupiny, ktorých výsledkom bola jednomyselná podpora slovenského kandidáta a jej predloženie v novembri 2016 členskej základni OSN.

ČO VLASTNE ROBÍ PREDSEDA VZ OSN?

Podľa protokolu je najvyšším voleným predstaviteľom OSN, ktorý zastupuje členské štáty, vedie hlavné rokovania a má dosah na tvorbu agendy VZ OSN počas daného zasadnutia. Dohliada na dodržiavanie rokovacieho poriadku. Funkciu zastáva jeden rok, bez možnosti znovuzvolenia, keďže pre tento post platí striktné pravidlo regionálnej rotácie.

Na rozdiel od generálneho tajomníka OSN, ktorý je najvyšším „svetovým úradníkom“ a jeho úlohou je riadiť Sekretariát OSN a iné inštitúcie, realizovať politiku a opatrenia prijaté členskými štátmi, predseda VZ je najmä diplomat, ktorý vedie plenárne rokovania, vrátane všeobecnej rozpravy, pripravuje program VZ a napomáha realizácii podujatí, zameraných na všetky aspekty práce OSN (tzv. mandátované podujatia na základe rezolúcií, prijatých členskými štátmi).

Koordinuje priamo, alebo prostredníctvom ním určených vyjednávačov, všetky významné podujatia, rokovania medzivládneho charakteru tak, ako to definuje Charta OSN, Rokovací poriadok (Rules of Procedure), príslušné rezolúcie (napr. o Revitalizácii práce VZ OSN) a ďalšie dokumenty. Je zodpovedný za prácu šiestich

hlavných výborov OSN (odzbrojenie a medzinárodná bezpečnosť; politické otázky a dekolonizácia; rozvoj; ľudské práva; administratíva a rozpočet; medzinárodné právo), ako aj za proces revitalizácie (zefektívnenia) práce VZ, či reformu Bezpečnostnej rady OSN.

V mnohých procesoch ho, na základe jeho poverenia, zastupujú tzv. „facilitátori“, ktorých menuje spomedzi stálych predstaviteľov/veľvyslancov členských krajín OSN v New Yorku.

HLADANIE KONSENZUÁLNYCH RIEŠENÍ

Predseda nemôže hlasovať o rozhodnutiach (rezolúciách). Jeho úlohou je nestranne riadiť diskusie, rozhodovať o procedurálnych otázkach. Je zároveň predsedom tzv. Všeobecného výboru (General committee), ktorý sa skladá z podpredsedov VZ, predsedov hlavných výborov a stálych členov BR OSN. Medzi jeho povinnosti patrí pravidelný dialóg s predsedami Bezpečnostnej rady a Hospodárskej a sociálnej rady (ECOSOC).

Okrem týchto formálnych povinností však význam jeho úlohy spočíva v schopnosti a potrebe viesť neformálne rokovania s členskými krajinami, osobitne v otázkach, v ktorých existujú rozdiely a je potrebné hľadať konsenzuálne riešenia. Diskutuje s predsedami regionálnych, či významných politických zoskupení. Zároveň plní úlohu mediátora medzi členskými štátmi a Sekretariátom OSN.

- Hore: Jar a budova OSN. UN Photo:Rick Bajornas.
- Dole: M. Lajčák s predsedom 71. VZ OSN P. Thomsonom a GT OSN A. Guterresom. Foto: archív MZVaEZ SR.

generálnym tajomníkom a ďalšími vysokými predstaviteľmi organizácie. V súlade s mandátom na zvyšovanie viditeľnosti práce VZ OSN zastupuje členské štáty, na základe pozvania krajín, či medzinárodných organizácií, na podujatiach po celom svete – otvára pravidelné rokovanie Rady pre ľudské práva v Ženeve, zúčastňuje sa na summitoch regionálnych zoskupení (napr. Africkej únie), medzinárodných podujatí, zameraných na globálne otázky (energetické fórum v Rijáde), v roku 2017 to bude taktiež podujatie na vysokej úrovni k migrácii v Mexiku, či Klimatická konferencia (COP23) v Bonne a mnohé ďalšie.

EFEKTÍVNE KROKY A VČASNÁ PREVENCIA ZACHRAŇUJÚ ŽIVOTY

Každé predsedníctvo a každý predseda určuje tému rozpravy a prioritu predsedníctva (predsedu). Novozvolený predseda Miroslav Lajčák v akceptačnom prejave po zvolení definoval nasledovnú tému: „S dôrazom na človeka: prevencia a posilnenie mieru, dôstojných podmienok života na udržateľnej planéte.“ Leitmotívom je prepojenie troch pilierov práce organizácie, s dôrazom na prevenciu a implementáciu konceptu trvalo udržateľného mieru.

Prečo prevencia? Včasné a efektívne kroky zachraňujú životy ľudí, ako aj ich živobytie. Ročne umiera v konfliktoch viac ako 526-tisíc ľudí (podľa materiálov Rozvojového programu OSN). Každú minútu vyhasne jeden ľudský život.

Zlepšenie spolupráce medzinárodného spoločenstva v tejto oblasti musí byť procesom, nie jednorazovým aktom. Efektívna prevencia vyžaduje nielen lepšie využívanie nástrojov medzinárodného práva, ale ich skvalitnenie a hľadanie spôsobov zvýšenia dôvery, dialógu a politickej vôle všetkých aktérov.

PODUJATIE K UDRŽATEĽNEMU MIERU NA VYSOKEJ ÚROVNI

Koncept preventívnej diplomacie a včasnej mediácie sa netýka výsostne len vojenských konfliktov, vnútorných, či vonkajších. Týka sa všetkých krokov, ktoré vedú k včasnej identifikácii rizikových parametrov s potenciálom ohroziť životy a majetok ľudí – okrem vojnových konfliktov ide aj o otázky ľudských práv, globálneho zdravia, boja s chudobou, či spoluprácu v oblasti ochrany pred prírodnými katastrofami. Všetky tieto oblasti sú prepojené a zanedbanie ich včasného riešenia môže vytvoriť podhubie pre ozbrojený konflikt.

Jednou z kľúčových úloh novozvoleného predsedu bude príprava podujatia na vysokej úrovni, ktorého obsahom bude prevencia a mediácia, prepojenie mieru a trvalo udržateľného rozvoja v nadväznosti na

cieľ 16 agendy 2030 (SDG16), na budovanie stabilných spoločností s fungujúcimi inštitúciami (napr. reforma bezpečnostného sektora – SSR). Základom diskusie bude správa generálneho tajomníka OSN ku konceptu udržateľnosti mieru (sustaining peace), identické rezolúcie BR a VZ z roku 2016, definujúce rámce tohto konceptu a analýzy nezávislých panelov. Ambíciou je, aby podujatie viedlo k nastaveniu procesov s prijatím oficiálneho dokumentu.

V tomto kontexte sa Slovensko (v rámci kontinuálnej národnej priority) spoločne s Juhoafrickou republikou zameria na preventívne prvky konceptu reformy bezpečnostného sektora.

GLOBÁLNA MIERA MIGRÁCIE VARUJE

Migrácia nie je nový fenomén. Národy a kultúry migrovali od nepamäti, hľadajúc lepšie podmienky, nové zdroje. Nezriedka tieto pohyby znamenali civilizačné konflikty, ktoré menili politické a demografické mapy sveta.

Migrácia v 21. storočí nie je novum v ľudskej histórii, má však globálnejší rozmer, silnejší demografický dopad a dlhodobejšie sociálno-ekonomické dôsledky. Nie nevýhodne len negatívne. Štatistiky z roku 2015 uvádzajú 244 mil. medzinárodných migrantov, k tomuto číslu zarátajme aj vnútorne presídlené osoby v rámci národných hraníc (763 mil. v roku 2013) a dospejeme k záveru, že každý siedmy obyvateľ planéty musel nedobrovoľne opustiť svoj domov. Jednu tretinu migrantov tvoria mladí ľudia vo veku od 15 do 34 rokov. Väčšina migrantov pochádza zo Stredného východu a severnej Afriky, strednej Ázie, Latinskej Ameriky a východnej Európy.

PRIORITOU MEDZIVLÁDNA KONFERENCIA

Dlhodobé neriešenie problému migrácie znamená, že vytvárame celú stratenú generáciu mladých, ktorí môžu podliehať lákadlám radikalizmu a násilného extrémizmu, sľubujúcemu rýchle riešenia. Voja však nie je jediným dôvodom „pohybu národov“. Medzi rokmi 2008 a 2015 bolo ročne presídlených v priemere 26,4 mil. ľudí v dôsledku prírodných alebo klimatických katastrof.

Migrácia sa nedá zastaviť. Je to fenomén, ktorý s nami zostane vďaka pokračujúcej globalizácii, neefektívnosti pri prevencii, riešení a odstraňovaní konfliktov, či v dôsledku rastúcich rozdielov medzi bohatým Severom a rozvíjajúcim sa Juhom.

Jednou z predurčených priorít predsedu 72. Valného zhromaždenia budú teda logicky medzivládne rokovania (ktorých prvá fáza už prebieha) o dosiahnutí dohody o Globálnom kompakte pre bezpečnú, pravidelnú a riadenú migráciu. Tieto rokovania, pod taktovkou predsedu VZ, by mali byť ukončené v júli 2018 tak, aby pripravili pôdu pre medzivládnu konferenciu na najvyššej úrovni o migrácii (september 2018).

UDRŽAŤ TEMPO IMPLEMENTÁCIE AGENDY 2030

Agenda 2030 a Parížska dohoda o zmene klímy patria k dvom kľúčovým konceptom, zameraným na ochranu prírodných zdrojov a de facto života na našej planéte. Prioritou súčasného predsedu VZ, diplomata z Fidži Petra Thomsona, je implementácia cieľov Agendy 2030, s osobitným dôrazom na ochranu oceánov (cieľ 14).

Polemiky o tom, kto je za čo zodpovedný (príroda verus človek) nie sú podstatné. Dôležitý je proces – demografická krivka rastu populácie a jej nerovnomerné

rozdelenie, neobmedzená ťažba obmedzených zdrojov, proces rozširovania púšte v dôsledku nadmerného výrubu dažďových pralesov, otepľovanie, ktoré narúša biodiverzitu a ohrozuje tradičné poľnohospodárstvo, zmena vzdušných a morských prúdov s dopadom na faunu oceánov, atď., sú všetko faktory, ktoré budú mať dopady tak na mier a bezpečnosť, ako aj na migráciu (budú tým, čomu hovoríme „root causes“ – boj o zdroje).

Áno, je aj iná možnosť – príroda sa zbaví druhu homo sapiens a zotaví sa. Stále však verím, že máme šancu. Implementácia oboch stratégií (Agenda 2030, Parížska dohoda) je dlhodobý proces, na ktorý máme relatívne málo času, preto ani slovenské predsedníctvo v OSN nechce stratiť momentum v týchto politikách.

ĎALŠIA PRÍLEŽITOSŤ PRE SLOVENSKO

Aj keď funkcia (a prisaha) vyžaduje od predsedu Valného zhromaždenia nestrannosť a vyváženosť, jeho národná identita zostáva. S ňou budú spájané úspechy i neúspechy predsedníctva. Z titulu funkcie však „nazrie“ do množstva krajín a navštívi mnohé regióny. Bude vyslancom členských krajín, ale so značkou „Slovensko“. Vytvára tak potenciál pre nadviazanie kontaktov a otvorenie dverí pre budúcu spoluprácu. Potvrdením skutočnosti o význame pozície sú aj mediálne reakcie, ktoré doslova obleteli svet hneď po zvolení ministra Miroslava Lajčáka do funkcie z mnohých svetových agentúr (AP, Xinhua, Daily Mail, ABC News, AFP, Outlook India, Azeri News Agency, Kuwait News Agency a ďalšie). Okrem faktu voľby si všimli viaceré prvky programu a priorít, čím napomohli širšiemu dialógu v ich budúcej realizácii.

Úspech predsedníctva je a bude predovšetkým tímovým úspechom. OSN tvorí 193 členských krajín, ktorých záujmy sa prelínajú v globálnej politike v nekonečnej kombinácii záujmových rôznobežiek. OSN je organizácia, ktorá potrebuje v prvom rade posilňovanie budovania dôvery. Ak je tento prerogatív naplnený, je možné očakávať aj pokrok. Pozitívnych príkladov je mnoho, možno nie sú natoľko medializované ako neúspechy, ale existujú a sú dobrým základom pre to, aby heslo Charty OSN „My, ľud Spojených národov...“ bolo postupne napĺňané. Chceme k tomu prispieť.

František Ružička, veľvyslanec, stály predstaviteľ SR pri OSN

• Delegácia SR počas voľby predsedu 72. VZ OSN.
Foto: UN Photo/Kim Haughton.

Aj keď funkcia (a prisaha) vyžaduje od predsedu Valného zhromaždenia nestrannosť a vyváženosť, jeho národná identita zostáva. Bude vyslancom členských krajín, ale so značkou „Slovensko“.

Akým smerom sa bude uberať Európska únia? Na pochopenie jej súčasného stavu je potrebný retrospektívny pohľad na mimoriadnu dynamiku integrácie v období od roku 1989.

Rok 2017 môže byť obrat k lepšiemu

• Hore: Predseda Európskej rady D. Tusk a predseda Európskeho parlamentu A. Tajani v Ríme po podpise Rímskej deklarácie 25. marca 2017.
Foto: European Union.

• Dole: Za Slovensko vyhlásenie podpísal predseda vlády SR R. Fico.
Foto: European Union.

• **P**okiaľ ide o vývoj v EÚ, deväťdesiate roky i etapa po prelome tisícročí boli mimoriadnym obdobím tak z hľadiska jej inštitucionálnej štruktúry, ako aj rozširovania počtu členov. V priebehu pätnástich rokov – od roku 1992 do roku 2007 – sa Únia vyformovala od Maastrichtu až po inštitucionálny kolos, ako ho poznáme v Lisabonskej zmluve. Nové kompetencie, ktoré EÚ postupne preberala, vyvolávali veľké očakávania občanov. Presadila sa optimistická logika, že „Brusel“ so svojimi kompetenciami a inštitúciami by mal mať recept na vyriešenie akýchkoľvek kríz.

KONŠTANTNÝ KRÍZOVÝ MANAŽMENT

• Problémy však nenechali na seba dlho čakať. Namiesto toho, aby EÚ dostala šancu vnútorne absorbovať všetky zásadné zmeny, od roku 2008 je prakticky sústavne konfrontovaná s krízovým vývojom. Toto obdobie predstavuje konštantný krízový manažment – hospo-

dárska a finančná kríza, ukrajinsko-ruská kríza, grécka kríza, migrácia, terorizmus, brexit. Všetky tieto krízy spôsobili, že namiesto kultivovania novej inštitucionálnej štruktúry a vzťahov v rozšírenom „klube“ 28 členov, Únia musela prejsť na núdzový režim a prijať rýchle rozhodnutia pod tlakom. V očiach občanov to mohlo viesť k presvedčeniu, že ani silná a inštitucionálne dobre vybavená EÚ nedokáže efektívne riešiť výzvy, s ktorými je konfrontovaná. Logicky to vyvolalo otázky a naštárbilo dôveru občanov v Úniu.

Posledné dva roky predstavujú v tomto smere mimoriadne ťažké obdobie. Hromadenie kríz a ich kulminácia boli bezprecedentné. Azda najviac sa to prejavilo pri migračnej kríze a neskôr aj pri pomerne nečakanom výsledku britského referenda o zotrvaní v Európskej únii. Atmosféru na kontinente určili dva hlavné faktory: nepripravenosť Únie na migračnú vlnu v roku 2015 a hlboké politické rozpory, ktoré dôsledky tejto vlny spôsobili medzi členskými štátmi a vo vnútri našich spoločností. Trvalo nám jeden rok, kým sme v Únii našli správny prístup k migrácii a uznali, že riešenie nemôže byť jednostranne orientované na prerozdelenie žiadateľov o azyl podľa kvót.

ODCHOD KLÚČOVÉHO ČLENA ÚNIE

Bohužiaľ, keď sa už zdalo, že sme v migrácii z „najhoršieho vonku“, celú Európu prekvapil výsledok referenda o zotrvaní Británie v Únii. Ukázalo sa, že členstvo v EÚ je v Británii veľmi citlivou vnútropolitickou témou, spájanou s veľkými emóciami a nezriedka i demagogiou. Výsledok referenda, ktoré sa konalo len pár dní pred začiatkom slovenského predsedníctva v Rade EÚ, bol tvrdým prebudením – po štyridsiatich rokoch odchádza jeden z kľúčových členských štátov. To nemôže byť rutinná záležitosť. Do mozaiky uplynulého roku

musíme ešte zaradiť aj dynamické globálne dianie a zahraničnopolitické aktivity aktérov ako Rusko, Čína a USA, osobitne zvolenie Donalda Trumpa na post amerického prezidenta.

BRATISLAVA STANOVILA DIAGNÓZU

Proces reflexie o budúcnosti EÚ sa začal na jeseň bratislavským summitom, na ktorom sa viedla otvorená diskusia o diagnóze a príčinách súčasného stavu. Lídri sa zároveň zaviazali v období do Rímskeho summitu priniesť celý rad konkrétnych výsledkov v kľúčových oblastiach. Práve summit v Ríme, ktorým sme si v marci tohto roka pripomenuli šesťdesiate výročie podpisu Rímskych zmlúv, bol horizontom, okolo ktorého oscilovali idey a návrhy o budúcom smerovaní EÚ.

Debata o budúcnosti bola pred Rímom skutočne intenzívna. Najočakávanejším kameňom do mozaiky názorov bola tzv. Biela kniha z dielne Európskej komisie, ktorá načrtla päť scenárov budúceho vývoja EÚ. Je dobré, že Komisia položila na stôl všetky alternatívy, a tým dala členským štátom priestor na úvahu a výber. Novým prístupom je aj priznanie skutočnosti, že v Únii nemúsime ísť výhradne cestou ďalšej integrácie. Aj my sa zamýšľame, ktorým smerom by Slovensko chcelo, aby sa Únia posúvala. Pokiaľ však ide o konkrétne scenáre, osobne nezdievam potrebu narýchlo sa prihlásiť k niektorému z nich. Myslím si totiž, že EÚ sa nebude vyvíjať lineárne, podľa vopred nadefinovaných dlhodobých scenárov. Nikdy tomu tak nebolo. Naopak, nazdávam sa, že cestu nám zadefinujú politické potreby a výzvy, s ktorými sa Únia bude konfrontovať v reálnom čase.

RÍMSKY SUMMIT DAL ZÁKLAD VÍZI

Rímska deklarácia je solídnym základom pre víziu na najbližších desať rokov. Každopádne, dôležitejšie ako text, sú odkazy, ktoré Rímsky summit vyslal. V prvom rade odkaz o dôležitosti jednoty EÚ, a to aj v kontexte nadchádzajúcich rokovaní o brexite, ale aj myšlienka o efektívnosti Únie, vyjadrená želaním, aby EÚ bola „big on big things and small on small ones“.

Môj pohľad na budúcnosť EÚ vychádza z presvedčenia, že súčasné krízy nie sú dôsledkom zlyhania samotnej Únie, ale naopak, dôsledkom jej najúspešnejších integračných projektov – či už je to eurozóna, jednotný trh alebo Schengenská dohoda, ktorá priniesla voľný pohyb. Lídri minulosti spravili odvážne kroky k integrácii EÚ, súčasní lídri však stoja pred rovnako veľkou výzvou čeliť dôsledkom týchto krokov. Preto si myslím, že filozofické úvahy v duchu „viac, či menej Európy“ sú v tejto chvíli úlohou akademikov. Lídri európskych štátov musia skôr, než čokoľvek iné, preukázať odhodlanie urobiť rúzné kroky na dobudovanie spomínaných veľkých projektov.

JE DVOJRÝCHLOSTNÁ EÚ RIEŠENÍM?

Súbežne s úvahami o ďalšom vývoji v EÚ rezonuje v mediálnom i politickom prostredí aj koncept dvojrychlostnej Európy. Vychádza z tzv. posilnenej spolupráce, ktorej cieľom je umožniť skupine štátov, aby spolupracovala užšie, ak sa tak rozhodne a nebude to na ujmu ostatným. Tento model nie je v zásade ničím novým, keďže ho poznáme od čias Amsterdamskej

zmluvy z roku 1999. Ak ho však chceme vnímať ako riešenie súčasných problémov, som pomerne skeptický. Naopak, myslím si, že jeho mediálne zviditeľnenie môžeme chápať ako pokus o poskytnutie zdanlivej alternatívy v situácii, keď nie je apetít na zmenu zakladajúcich zmlúv.

Pre budúcnosť EÚ sú najdôležitejšími znovuoobnovenie jednoty ako hlavného princípu spolupráce a dokončenie hlavných projektov, na ktorých je Únia postavená. Tými sú hospodárska a menová únia, osobitne eurozóna, ďalej jednotný trh a schengenský priestor. K nim je podľa môjho názoru potrebné priradiť aj vnútornú bezpečnosť, v ktorej je veľký priestor pre hlbšiu spoluprácu členských štátov, aby sme eliminovali teroristické útoky, ako sa stali v Bruseli, Berlíne či Manchesteri. Súčasťou akejsi vnútornej reflexie v Únii musí byť aj zmena prístupu, ktorej výsledkom by mal byť vzájomný rešpekt a zlepšená komunikácia tak medzi európskymi inštitúciami a členskými štátmi, ako aj medzi nimi a občanmi.

ZAJTRAŠOK AJ V RUKÁCH OBČANOV

Budúca perspektíva EÚ bude závisieť od niekoľkých rozhodujúcich faktorov. Je plne v našich rukách, ako zvládneme brexit a či dokážeme priniesť konkrétne výsledky v oblastiach, ktoré najviac trápia našich občanov. Dôležitú rolu však zohrajú aj výsledky volieb vo viacerých kľúčových členských štátoch, ktoré sú na programe v priebehu nasledujúcich mesiacov.

Výsledky volieb v Holandsku, či zvolenie Emmanuelu Macrona za francúzskeho prezidenta, sú v tomto smere pozitívnym prísľubom. Pre ďalší vývoj v Európe bude mimoriadne dôležité, akú panorámu zadefinujú nemecké voľby. Úniu od počiatkov integrácie ženie vpred najmä francúzsko-nemecký motor. Preto si myslím, že bude veľa záležať od dynamiky francúzsko-nemeckej spolupráce po jesenných voľbách do Bundestagu. Verím, že tak ako pri vzniku Únie, budú aj v týchto náročných časoch obe krajiny v centre úsilia o stabilnejšiu a odolnejšiu EÚ. Slovensko chce v tomto snažení zohrať konštruktívnu rolu.

Ivan Korčok

I. Korčok:

Pre budúcnosť EÚ sú najdôležitejšími znovuoobnovenie jednoty ako hlavného princípu spolupráce a dokončenie hlavných projektov, na ktorých je Únia postavená.

- Spoločné foto účastníkov Rímskeho summitu, 25. marca 2017. Foto: European Union.

Slováci v Srbsku – viac pozornosti mladým

Státny tajomník MZVaEZ SR Lukáš Parížek navštívil na konci marca početnú komunitu našich krajanov v Srbsku. Pri tejto príležitosti poskytol rozhovor krajskému časopisu Hlas ľudu, v ktorom reflektuje svoj pohľad na súčasnú situáciu Slovákov žijúcich v Srbsku, ako aj na integračné ambície krajiny, v ktorej žijú.

Ako hodnotíte doterajšie vzťahy Slovenska a Srbska, osobitne z aspektu úsilia Srbskej republiky integrovať sa do Európskej únie?

Srbskú republiku vnímam ako kľúčovú krajinu pre udržanie stability, bezpečnosti a prosperity v regióne v našom bezprostrednom susedstve. Naše vzťahy sú založené nielen na zemepisnej a jazykovej blízkosti, ale aj na podpore reformných procesov a európskych integračných snáh. Obdobný proces máme ešte v živej pamäti a navyše, politika rozširovania EÚ sa stala významným bodom slovenskej európskej agendy. Srbsko zaznamenalo na ceste k bezpečnostnej stabilite a hospodárskej prosperite v ostatnom období nemalé úspechy a som veľmi hrdý, že Slovensko bolo pri tom. Na najvyšších fórach naši predstavitelia vždy zdôrazňujú, že proces európskej integrácie nebude ukončený, kým všetky krajiny západného Balkánu nebudú súčasťou Únie. Počas predsedníctva Slovenska v Rade EÚ boli otvorené štyri ďalšie kapitoly, čo bolo doteraz najúspešnejšie obdobie srbského eurointegračného procesu počas jedného predsedníckeho cyklu. So Srbskom zdieľame svoje skúsenosti pri začleňovaní sa do európskych štruktúr v rámci programu CETIR, poskytujeme mikrogranty, čiže finančné príspevky miestnym inštitúciám, vládne štipendiá srbským študentom, a samozrejme, podporu slovenskej národnostnej menšiny v Srbsku.

V ktorých oblastiach je potrebné zvlásť sa angažovať, aby sa hospodárske styky dostávali na úroveň nadštandardných politických vzťahov dvoch krajín?

Veľmi dobré hospodárske a obchodné vzťahy siahajú do čias bývalej Juhoslávie a Česko-Slovenska. Po turbulentnom období 90-tych rokov a v novom storočí nadobudla táto spolupráca novú dynamiku. Máme záujem o spoluprácu pri zakladaní spoločných podnikov a o vývoz slovenského kapitálu, najmä v oblasti energetických projektov, dopravnej infraštruktúry, ochrany životného prostredia, poľnohospodárskej výroby a v technologicky intenzívnych odvetviach.

Perspektívnou oblasťou je aj rozvoj cestovného ruchu. Záujem slovenských turistov o Srbsko stúpa. Napríklad priamy let z Bratislavy do Nišu funguje od októbra 2016. Radi privítame vašich turistov, ktorí majú záujem objavovať slovenské mestá a prírodu. Letecky je to hodina, autom 5-6 hodín a môžeme sa stať významnými partnermi v turistickom ruchu. Výzvou pre obe krajiny je rozvoj inovácií a nových technológií. K vzájomným vzťahom prispievajú aj rokovania medzivládnej sloven-

sko-srbskej komisie pre hospodársku spoluprácu, ktoré sú vždy spojené so stretnutiami slovenských a srbských podnikateľov. Snažíme sa, aby sa v rámci podnikateľskej časti tejto komisie zakaždým prezentovali aj regionálne centrá slovenskej národnostnej menšiny – Stará Pazova, Kovačica a Báčsky Petrovec.

Ako vnímate úlohu slovenskej menšiny v procese bilaterálnej spolupráce Belehradu a Bratislavy?

V rozvoji bilaterálnych vzťahov prikladáme veľký význam rovnoprávnemu postaveniu slovenskej národnostnej menšiny v Srbsku. Slovenská menšina žije v Srbsku viac ako 250 rokov a k slovenskej národnosti sa hlási viac ako 50-tisíc ľudí. Vážime si aktívne angažovanie sa srbskej vlády pri riešení každodenných, ale i dlhodobých úloh vo vzdelávaní, menšinových médiách a v zastúpení v orgánoch samosprávy. Verím, že konštruktívny postoj srbskej štátnej správy bude vo vzájomnej komunikácii naďalej prevládať. Srbsko je jednou z mála krajín, ktorá priznáva národnostným menšinám kolektívne práva a má zavedený dialóg so zástupcami národnostných menšín v rámci tzv. národnostných rád. Zástupcovia srbskej vlády ma pri mojej návšteve informovali o príprave novely zákonov, týkajúcich sa vzťahu k národnostným menšinám. Keďže Srbsko prijalo aj Akčný plán pre realizáciu práv národnostných menšín v rámci prístupového procesu do EÚ, verím v moderný a otvorený zákon. Kroky Belehradu vo vzťahu k srbským Slovákom budeme pozorne sledovať.

Do akej miery ste zasvätený do tunajších problémov slovenskej komunity?

Pozorne som počúval názory tunajších obyvateľov a chápem, že priority sa treba zamerať na zamestnanosť mladej generácie, profesionálny a mzdový rast a efektívne vzdelávanie, aby Srbsko zostalo pre tunajších Slovákov krajinou budúcnosti. Mrzia ma vzťahy a občasné nezhody medzi našimi krajinami v Srbsku. Výzvou vás preto k tolerancii a k jednoteniu v prospech spoločnej budúcnosti. Počínajúc efektívnym využívaním finančných zdrojov, až po zachovanie kultúry a identity.

Čo by bolo potrebné podniknúť na posilnenie slovenskosti, osobitne v oblasti vzdelávania, kultúry a informovania?

Je dôležité rozvíjať spoluprácu medzi slovenskými a srbskými vzdelávacími, kultúrnymi a mediálnymi ustanovizňami, čo sa deje aj v súčasnosti.

V kultúrnej spolupráci nevidím zásadný problém – jednotlivé inštitúcie udržiavajú čulú komunikáciu a kultúrnemu rozvoju významne napomáha grantový systém Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí. Na kultúrnych podujatiach však vidieť takmer výlučne stredné a vyššie ročníky. Ak neoslovíme mladú generáciu, kontinuita zanikne.

Nazdávate sa, že slovenská menšina v Srbsku je dostatočne a reálne zviditeľnená v Slovenskej republike?

Slovensko je hrdé na svoju národnostnú menšinu v Srbsku. S aktivitami Slovákov vo Vojvodine sa stretávame cez kultúru a vzdelávanie. Inštitút maliarske umenie z Kovačice je už roky populárne nielen medzi širokou slovenskou verejnosťou, ale známe aj na celom svete. Plán dostať kovačickú insitu do zoznamu svetového kultúrneho dedičstva UNESCO by jej reputáciu určite ešte posilnil. Verím, že v spolupráci s príslušnými srbskými úradmi urobíme pre to maximum.

Ako vnímate problematiku masového príchodu za prácou nielen srbských Slovákov, ale i samotných Srbov na Slovensko?

Pozorne a s obavami sledujeme dramatický pokles podielu Slovákov v Srbsku, ktorý je spôsobený ich sťahovaním do zahraničia. Keďže migrujú hlavne za prácou, vidíme svoju úlohu v širšom kontexte. Slovensko aktívne pomáha Belehradu v integračných a reformných procesoch, nevyhnutných pre udržateľné zlepšovanie životnej úrovne obyvateľstva. Je to dlhý aj bolestivý proces, ale z vlastnej skúsenosti potvrdzujem, že tvrdá práca a trpezlivosť stáli za to.

Čo bolo základným cieľom alebo i poslanstvom vašej návštevy v slovenských prostrediach v Srbsku?

Hlavným cieľom bolo posilnenie kontaktov Slovenska so slovenskou národnostnou menšinou v Srbsku. Aby sme podporili slovenskú komunitu, je dôležité, aby sa pravidelne využívali všetky komunikačné kanály medzi srbskou a slovenskou vládou, aby sme si úprimne vyjasňovali otázky. Dlhodobu sledujeme občasnú vnútornú politickú nezhodu medzi politickými prúdmi slovenskej národnostnej menšiny, ktoré v konečnom dôsledku vedú k plytvaniu drahocenného času a energie. Slováci

v Srbsku by mali tvoriť koherentnú komunitu s jasne formulovanými cieľmi a poslanstvami, pretože iba tak bude možné presadzovať vlastné politické a kultúrne priority vo vzťahu k väčšinovému obyvateľstvu. Vnútroštruktúrna komunita nielen oslabuje, ale tiež vysiela negatívny signál navonok, akoby nešlo o dostatočne dôveryhodného partnera. Apelujem na všetky zúčastnené strany, aby urobili za minulosťou hrubú čiaru a svoj potenciál investovali v prospech spoločnej a efektívne pracujúcej slovenskej platformy.

S ktorými zo slovenských inštitúcií by vám i nám bolo potrebné viac spolupracovať v záujme udržania kultúrnej a národnej identity Slovákov v Srbsku?

Kultúrna spolupráca galérií, ústavov a divadiel je na vysokej úrovni. Rád by som uviedol konkrétny príklad – Košice boli v roku 2013 Európskym hlavným mestom kultúry a aj vďaka našej podpore získal Nový Sad túto kandidatúru pre rok 2021. Hlavné mesto Vojvodiny by mohlo profitovať z bohatých skúseností východoslovenskej metropoly pri príprave a organizácii tohto významného podujatia.

* * *

Volne podľa rozhovoru v informačno-politickom týždenníku Hlas ľudu, ktorý vydáva diela s cieľom prispievať ku kultúrnemu, vzdelávaciemu, vedeckému a inému duchovnému rozvoju Slovákov v Srbsku a k zachovaniu ich identity. Autori Marka a Oto Filipovci.

- Slovensko je
- hrdé na svoju
- národnostnú
- menšinu
- v Srbsku.
- Plán dostať
- kovačickú insitu
- do zoznamu
- svetového
- kultúrneho
- dedičstva
- UNESCO by jej
- reputáciu určite
- ešte posilnil.

• Hore: Stretnutie so Slovenkou žijúcou v Srbsku.

• Dole: Návšteva najstaršieho kostola Slovenskej evanjelickej cirkvi a. v. v Starej Pazove. Foto: ZÚ Belehrad.

• Na str. 10 vľavo: Bilaterálne rokovanie so srbskými partnermi na Ministerstve zahraničných vecí v Belehrade. Foto: ZÚ Belehrad.

GLOBSEC 2017: hodnotová základňa diskusie

Čo sa stane, keď sa stretnú medzinárodní lídri v Bratislave, aby riešili výzvy budúcnosti?

Kým niektoré výzvy boli zrelé na prinášanie praktických odpovedí, pri iných bolo treba ísť stále do hĺbky a porozumieť ich príčinám.

Sprška nápadov, inšpirácie, užitočných riešení, ale aj dráma a kontroverzia. A presne toto sa stalo na už dvanástom ročníku zahraničnopolitickej konferencie GLOBSEC Bratislava Forum, ktoré sa konalo v dňoch 26. až 28. mája 2017.

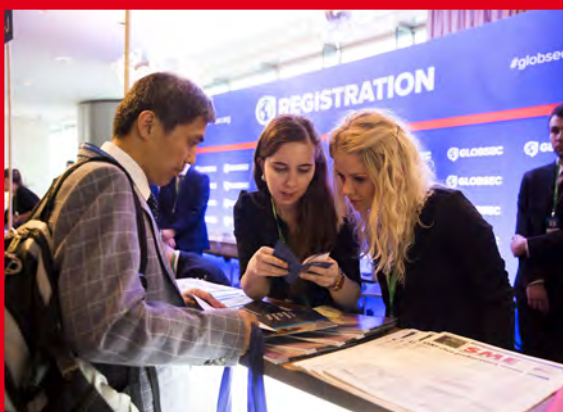
AKO SA TO CELÉ ZAČALO

Na počiatku bol tím GLOBSEC-u a pred ním neľahká úloha: reflektovať súčasné potreby na medzinárodnej scéne a transformovať ich počas konferencie do konštruktívnych riešení. Svet sa dynamicky mení, technologický pokrok, poháňaný súkromným sektorom, má na spoločnosť, politiku aj ekonomiku väčší vplyv ako medzinárodné inštitúcie, piliere svetového poriadku od konca druhej svetovej vojny. Ako teda zariadiť, aby inštitúcie dobehli tento rozdiel, kvôli ktorému v súčasnosti čelia viacerým krízam a pokrok využívali pre dobro ľudstva? Tu sme zistili, že sme trafili klinec

A tak v debate medzi Robertom Ficcom, Bohuslavom Sobotkom a Donaldom Tuskom o tom, ako zachrániť európsky projekt, sa dospelo k záveru, že viacrýchlostná Európa je nevyhnutnou a prirodzenou budúcnosťou EÚ, avšak nemôžeme dovoliť, aby sa v tomto procese Európa trvalo rozdelila. Diskusia o adaptácii NATO na budúce hrozby priniesla tiež konsenzus v potrebe spolupatričnosti a plnenia si záväzkov v rámci Aliancie. Okrem samotnej debaty sa dostali k slovu aj reálne riešenia. Generál John Allen predstavil GLOBSEC NATO Adaptation Initiative, sériu odporúčaní ako prekonať hrozby, ktorým bude Aliancia čeliť v nadchádzajúcich rokoch.

BOJ PROTI TERORIZMU STÁLE AKTUÁLNY

Téma boja proti terorizmu rezonovala obzvlášť vo svetle nedávnych teroristických útokov vo Veľkej Británii. Pri otázke, ako predchádzať medzinárodnému

- Pred otvorením konferencie, (zľava) R. Vass, M. Lajčák a R. Káčer. Foto: T. Bokor.
- Momentka z registrácie účastníkov. Foto: T. Bokor.
- Paralelný rad diskusií o technológiách a inováciách GLOBSEC Future (zľava) P. Malmgren, bývalá osobitná asistentka prezidenta USA a M. Šefčovič, podpredseda Európskej komisie. Foto: Globsec.
- Jedným z diskutujúcich bol aj I. Korčok. Foto: T. Bokor.
- Generál J. Allen (v strede) predstavuje GLOBSEC NATO Initiative na tlačovej konferencii. Foto: Globsec.
- M. Lajčák na GLOBSEC-u. Foto: T. Bokor.

po hlavičke a ústredná téma bola jasná: prispôbiť sa budúcnosti a zároveň prispôbiť budúcnosť našim potrebám – „Adapting (to) the future“.

Pri hľadaní odpovedí na túto komplexnú otázku bolo potrebné zvážiť aj komplexnejšie opatrenia, siahajúce za rámec politiky a verejného sektora. Preto GLOBSEC 2017 priniesol novinku: paralelný rad diskusií GLOBSEC Future, ktoré sa venujú technológiám, inováciám a otázkam biznisu. Týmto konferencia posilnila platformu pre verejný, súkromný aj mimovládny sektor, aby spoločne vytvorili udržateľné riešenia pre komplikované problémy globalizovaného sveta.

SPOLUPRÁCA V ČASE ROZPOROV

Po dlhých mesiacoch príprav nastal „víkend G“. Účasť vyše 1300 hostí zo 70-tich krajín, 150 rečníkov na 28 paneloch svedčilo o doteraz najlepšom ročníku konferencie. GLOBSEC mal česť privítať štyroch prezidentov, troch premiérov, ministrov zahraničných vecí z 12-tich krajín a osobností, ako sú predseda Európskej rady Donald Tusk, či zástupkyňa generálneho tajomníka NATO Rose Gottemoeller. Vskutku úžasná a povzbudivá bola skutočnosť, že odborníci z rôznych profilov, záujmov a národností sa zhodli, že problémy treba riešiť spoločne, nie samostatne.

terorizmu, bývalý americký minister vnútra Michael Chertoff opätovne apeloval na posilnenie úlohy spravodajských služieb. Ako riešenie prezentoval druhú správu GLOBSEC Intelligence Reform Initiative, ktorá sa zameriava na zlepšenie medzinárodnej spolupráce spravodajských agentúr.

Živá diskusia o globálnom voľnom obchode priniesla aj v časoch skepsy konštruktívne návrhy. Podľa rečníkov sa bude globálna ekonomika ešte viac opierať o voľný obchod. Jeho hlavné princípy je potrebné chrániť, ale zároveň by sa mal voľný obchod vrátiť k pôvodnému účelu posilnenia hospodárskej súťaže a zmierňovania monopolov, s cieľom chrániť spotrebiteľov, a nie iba záujmy korporácií. Aj americký senátor Ron Johnson zdôraznil potrebu nielen voľného, ale aj férového obchodu.

SPÁJANIE RÔZNORODÝCH POHĽADOV

Hoci nábrežie Dunaja, kde sa konferencia konala, prekvitalo porozumením a snahou tvoriť dohody, predstava o názorovej uniformite by bola mylná. Najlepšie to ilustruje debata o európskom susedstve, v ktorej sa stretli predstavitelia ruskej štátnej dumy Vjačeslav Nikonov s premiérom Gruzínska a ministrami zahraničia Litvy i Ukrajiny. Priamy dialóg medzi štátmi s tak

napätými vzťahmi ukázal, kde tkvie príčina rozporov: existencia paralelných vesmírov. Kým v tom západnom svete sa spoločenské a politické udalosti vyvíjajú podľa vôle ľudu, podľa Ruska sa všetci západní spojenci zomkli voči Rusku a zužujú jeho sféru vplyvu. Nikonov dokonca vyhlásil, že jeho krajina by neváhala použiť jadrové zbrane, ak by USA alebo NATO vstúpili na Krym. Pozitívne posolstvo debaty tkvie v tom, že spájanie rôznorodých pohľadov v dialógu je to, čo v konečnom dôsledku prekonáva nedorozumenia a vedie k vyriešeniu konfliktov.

POCHOPENIE ZÁKLADNÝCH PRÍČIN

Rozličné problémy, ktorým sa tohtoročný GLOBSEC venoval, boli v rôznom štádiu svojho riešenia. Kým niektoré výzvy boli zrelé na prinášanie praktických odpovedí, pri iných bolo treba ísť stále do hĺbky a porozumieť ich príčinám. Panel o demokracii v digitálnej ére a o tom, ako zastaviť nefiltrovanú masu lží na internete bez porušenia slobody slova, priviedol predstaviteľov spoločností Facebook, Google, BBC, ako aj neziskových organizácií k diskusi o dôvodoch atraktivity dezinformácií. Tu sa ukázala užitočnou analýza prieskumu verejnej mienky GLOBSEC Trends 2017, ktorá skúmala postoje obyvateľov siedmich európskych krajín, okrem iného k západným inštitúciám. Štúdia identifikovala spoločné trendy, ale tiež špecifické slabiny v daných spoločnostiach.

Debata predstaviteľov blízkovýchodných štátov o tom, ako postaviť ich región opäť na nohy, zasa veľmi konkrétne vyústila k záveru, že skutočná porážka Da'ish a terorizmu, ktorý predstavuje, musí predovšetkým

aby sa zamerali skôr na digitálne metazručnosti, než na tie, ktoré sa stanú zastaranými. Demokratická umelej inteligencie, jej rozšírenie v regiónoch a odvetviach, ako aj znásobenie komunity vývojárov, by malo zabrániť jej škodlivým následkom.

HĽADAŤ ODPOVEDE NA NOVÉ OTÁZKY

Pozitívne vyhliadky vykreslil aj famózný David Roberts, jeden z najlepších svetových expertov na inovácie a disruptívne technológie. Slovensko navštívil po prvýkrát, aby exkluzívne pre účastníkov GLOBSEC-u predniesol priekopnícky prejav o fenoméne dizrupcie.

Titul najviac spomínanej krajiny pri futuristických víziách získala na konferencii Čína. Už od začiatku fóra globálny geostratég Parag Khanna zdôraznil význam čínskych a všeobecne ázijských rastúcich investícií do infraštruktúry v smere Východ – Západ. Na druhej strane, harvardský profesor Stephen Walt hovoril o demografii Číny, ktorá bude v blízkej budúcnosti veľkým problémom pre čínsku ekonomiku. Čína tiež vstúpila do diskusií o budúcnosti obrany a štvrtej priemyselnej revolúcie, čo len dokazuje očakávanie mnohých účastníkov, že tento ázijský obor bude hrať v blízkej budúcnosti veľkú úlohu.

Po troch dňoch, nabitých diskusiami a stretnutiami, sa tisícka vedúcich osobností z celého sveta rozišla domov, posilnená novými nápadmi

premôcť jeho ideológiu. Vojenská operácia osamote nebude postačovať bez prítlačlivého naratívu proti tomuto deštruktívnemu učeniu. Zároveň ďalším kľúčovým nástrojom porážky terorizmu je zastavenie jeho financovania, pochádzajúceho z nelegálneho obchodu, a to nielen v samotnom regióne Blízkeho Východu, ale aj Európy.

PRÍPRAVA NA BUDÚCNOSŤ

Svetlá budúcnosť nezávisí len od konkrétnej adaptácie našich inštitúcií a demokratického systému, ale zahŕňa aj širšie fenomény. Veľkou témou bola štvrtá industriálna revolúcia a ako ju správne nasmerovať. Vzhľadom na pretrvávajúce tempo a rozsah technologických zmien dospel bývalý bulharský prezident Rosen Plevneljev k záveru, že politika už nevedie, len nasleduje. Množstvo rečníkov na konferencii zdôraznilo potrebu partnerstva medzi verejným a súkromným sektorom pri podpore inovácií prostredníctvom vhodných politík a financovania. V každom prípade sme pomaly svedkami väčšej dynamiky vo vládnom sektore, ktorého cieľom je lepšia zodpovednosť voči občanom, vyzbrojeným technológiou.

Pri diskutovaní o budúcnosti sme nemohli opomenúť jej integrálneho aktéra: umelú inteligenciu. Skľučujúce scenáre o robotoch, ktoré ovládnu svet, sa na GLOBSEC-u neuchytili. Umelá inteligencia by mala skôr posilniť ľudskú vynaliezavosť, než úplne ju nahradiť, a tým umožniť ľuďom lepšie využiť svoje kreatívne a emocionálne zručnosti. Obavy, týkajúce sa straty pracovných miest v dôsledku automatizácie a plne schopných robotov, by mali motivovať zmenu modelov vzdelávania,

a partnerstvami. Motivovaná, že ide veci meniť a vie aj ako. Alebo hľadať odpovede na nové otázky, ktoré počas víkendu vystali. Celú konferenciu GLOBSEC 2017 môžete prežiť znova na www.globsec.org, kde sú dostupné všetky videozáznamy debát, zhrnutia, články, či fotografie.

Zuzana Švec-Billá, GLOBSEC

Kto zostane nakoniec?

Na Kvetnú nedeľu, 9. apríla 2017, priniesli agentúry správy o samovražedných útokoch na chrámy koptskej ortodoxnej cirkvi v dolnom Egypte. Čo bolo ich príčinou a aký význam malo ich načasovanie? Kto sú vlastne Kopti?

• Túra v púšti medzi klášťami Sv. Antónia a Sv. Pavla, vzdialených od seba 50 km, je tradičnou púťou egyptských kresťanov.

Ilustračné foto: Senderistas / Shutterstock.com.

Prvý útok sa uskutočnil pri oltári Katedrály svätého Juraja v Tante, počas omše. Druhý útok sa udial o niekoľko hodín neskôr pred Katedrálou svätého Marka v Alexandrii, v historickom centre koptskej cirkvi. Baba (pápež) Tawadros II. bol v chráme, nebol však zranený, lebo útočníka polícia nevpustila do areálu. K obojm teroristickým útokom, ktoré si vyžiadali niekoľko desiatok mŕtvych, sa prihlásil tzv. Islamský štát (Daiš).

Útoky v druhom a desiatom najväčšom meste Egypta spôsobili, že prezident Abd el-Fatah el-Sísí vyhlásil trojmesačný výnimočný stav a nariadil nasadenie armády po celej krajine. Naš minister zahraničných vecí a európskych záležitostí Miroslav Lajčák zaslal bezprostredne v deň útokov sústrastný telegram svojmu egyptskému rezortnému kolegovi Sámehovi Šukrímu.

Napriek tomu, že každý terorizmus je beštiálny a bezohľadný, má istú zvrátenú logiku. Preto aj tieto útoky vyvolali otázky, pýtajúce sa na dôvody, voľbu miest a načasovania útokov a opäť zamerali pozornosť na menšinovú kresťanskú komunitu v Egypte.

ÚTOKY NA KOPTOV NIE SÚ NOVINKA

Dôvody útokov na kresťanov boli politické – vyslať posolstvo egyptskému prezidentovi a jeho vláde. Po zosadení Mohameda Mursího, príslušníka Moslimského bratstva, z funkcie prezidenta začiatkom júla 2013, návštevy na najvyššej úrovni medzi Washingtonom a Káhirou ustali. Po inaugurácii prezidenta USA Donalda Trumpa sa vzťahy zmenili a približ-

ne týždeň pred útokmi (3. apríla) egyptský prezident navštívil so všetkými kresťanmi Biely dom. K výsledkom návštevy patrilo, okrem iného, egyptské deklarovanie podpory a prísľub efektívnej stratégie v spoločnom boji proti terorizmu. Teroristi preto chceli útokmi demonštrovať, že egyptský prezident ich nedokáže poraziť a ani uchrániť egyptskú kresťanskú menšinu.

Ďalším cieľom teroristov bolo priživiť sa na rozbrojoch medzi kresťanmi a moslimami, nielen v Egypte, ale aj v regióne. Útoky na koptov v Egypte nie sú novým fenoménom. Pred januárovou revolúciou (2011) sa spravidla vyskytovali v menej vzdelaných, väčšinou vidieckych komunitách a boli podnecované rôznymi fámami. Ich urovnávanie sprostredkúvala vláda s pomocou lokálnych hodnostárov oboch náboženstiev. Koptskí klerici sporadicky kritizovali, že útoky neboli riadne vyšetrené a podnecovatelia zostali nepotrestaní (napr. explózia v kostole v Alexandrii na Silvestra 2011).

VYČÍŇANIE MOSLIMSKÉHO BRATSTVA

Keď sa moci chopili predstavitelia Moslimského bratstva, počet incidentov vzrástol. Navyše, viacerí koptskí podnikatelia boli vystavení finančným požiadavkám, pripomínajúcim „džizju“, čiže daň z hlavy, ktorú majú podľa koránu v islamských krajinách platiť nemoslimskí dospelí muži. Viacerí kopti tak predali svoje firmy a snažili sa emigrovať. Preto nečudo, že kresťania podporovali zosadenie Mursího, v dôsledku čoho čelili viacerým pogromom zo strany stúpencov Moslimského bratstva.

Situácia sa upokojila až po obnovení sekulárnej vlády, avšak teroristické útoky na kresťanov sa nepodarilo eliminovať úplne, najmä v hornom Egypte.

V decembri 2016, na narodeniny proroka Mohameda, zahynuli viac ako dve desiatky žien a detí, keď pri omši v kostole sv. Petra a Pavla, v areáli káhirskeho sídla koptského pápeža, explodovala bomba. Vo februári 2017 sa zosilnili útoky na koptov na severnom Sinaji, čo spôsobilo ich odchod za Suezský prielav. Útok na egyptskú políciu bol zaznamenaný (18. apríla 2017) aj v blízkosti kláštora sv. Kataríny na južnom Sinaji, hoci kláštor má ochranný list ešte od proroka Mohameda!

DEMONŠTÁCIA SILY TERORISTOV

Neposledným cieľom útoku na Kvetnú nedeľu bolo vytvoriť atmosféru strachu pred dvojdnovou návštevou rímskokatolíckeho pápeža Františka v Egypte na konci apríla. Návšteva však napokon prebehla bez incidentov a na omši na vojenskom štadióne na predmestí Káhiry sa zúčastnilo asi 15-tisíc katolíkov. Pápež tiež v Káhire navštívil najstaršiu univerzitu v islamskom svete, al-Azhar, založenú koncom 10. storočia šíitskymi Fátimovcami, ktorá teraz vychováva sunnitských teológov. S veľkým imámom al-Azharu, Ahmedom al-Tájemom, hovoril o povinnosti náboženských predstaviteľov „odhaľovať“ pokusy, ospravedlňujúce akúkoľvek formu nenávisti v mene náboženstva“.

Načasovania útokov tiež možno dať do súvislosti s uvedenými dôvodmi, pričom teroristom išlo zrejme prednostne o demonštrovanie ich schopnosti zaútočiť v ľubovoľnom čase na ľubovoľnom mieste. Ťažko preto hľadať vo voľbe miest útokov nejakú výraznú symboliku, aj keď za útokmi v Alexandrii a Káhire možno vidieť snahu demonštratívne zasiahnuť hlavu koptskej ortodoxnej cirkvi. U teroristov, ktorí majú chabú znalosť vlastného náboženstva, je málo pravdepodobné predpokladať dôkladnejšiu znalosť štruktúr kresťanstva a jeho histórie. Možno vedieť, že z piatich hlavných historických kresťanských centier – Jeruzalema, Antiochie, Konštantínopola, Alexandrie a Ríma – boli štyri už v minulosti dobyté a vrcholným snom ich symbolizmu môže byť dobytie Ríma.

RUŠNÉ DEJINY KREŠŤANOV V EGYPTE

Pre pochopenie situácie v Egypte je potrebné poznať aj históriu. Mená kopt, koptský pochádzajú z gréckeho označenia Egypta - Aígyptos. Gréčtina bola v Egypte materinskou rečou vládnucej elity. Alfabetu sa začala používať na grafický zápis dialektov staroegyptského jazyka a dala základ poslednému štádiu starej egyptčiny – koptčine. Tento jazyk bol po príchode islamu spojený s etnickou a náboženskou identitou egyptských kresťanov, ktorí odvodzujú začiatky svojej cirkvi od apoštola sv. Marka. Do Alexandrie mal prísť okolo roku 60, podľa tradície bol v roku 68 usmrtený uväznením po uliciach a mal byť pochovaný na mieste spomínanej alexandrijskej Katedrály sv. Marka.

Kresťanstvo bolo v Egypte ukotvené aj vzhľadom na starozákonné súvislosti – pobyt praotca Abraháma a Sára, Jozefa, jeho bratov a ich otca Jakuba, a najmä Mojžiša. Bez väzby na Egypt tak nemohla zostať ani Nová zmluva. Do krajiny na Níle utiekla pred Herodesom Svätá rodina a podľa tradície tam pobudla tri a pol roka. Niet divu, že alexandrijský patriarcha

mal v starovekom kresťanstve silnú pozíciu, čo sa prejavilo najmä v teologicko-mocenských nezhodách v prvej polovici 5. storočia, ktoré vrcholili počas vlády východorímskeho cisára Marciana (450 – 457). Spory sa dajú interpretovať aj ako terminologické nedorozumenia medzi „filozofickou“ gréčtinou a „právnickou“ latinčinou.

VŤAHY KOPTOV S ISLAMOM

Na štvrtom ekumenickom koncile v Chalcedóne (istanbulský Kadiköy) na jeseň 451 rímski legáti presadili žalobu proti alexandrijskému patriarchovi Dioskurovi (444 – 451/4). Boli zatratené monofyzitské bludy (podľa ktorých mal Kristus iba jednu, božskú prirodzenosť, a nie aj ľudskú), ktoré sa s ním spájali. Východiskom pre vierouku sa stali teologické tézy pápeža Leva I. Veľkého (440 – 461) a Dioskurovho predchodcu, patriarchu sv. Cyrila (412 – 444). Výsledky koncilu vyvolali nepokoje na východe ríše. Monofyzitskí a chalcedonskí nástupcovia patriarchu Dioskura sa v Alexandrii navzájom perzekvovali. Monofyzitskí patriarchovia mali podporu hlavne medzi egyptskými mníchmi a cez nich aj medzi obyvateľstvom. Zásahy byzantských cisárov boli chápané ako útlak od heretikov. Preto ani porážka Byzantíncov islamským kalifátom v 40-tych rokoch 7. storočia nevyvolala v Egypte ľútosť.

Vzťahy medzi islamskými vládcami Egypta a koptskou cirkvou sa naštrobili začiatkom 11. storočia. Fátimovský kalif el-Hákim (996 – 1021) začal prenasledovať koptov, ich kostoly boli počas dvoch rokov zavreté a koptčina bola zakázaná. V roku 1009 kalif prikázal zničiť kostoly v Egypte a Sýropalestíne, vrátane Chrámu Božieho hrobu v Jeruzaleme. Tieto udalosti, spolu s útokmi seldžuckých Turkov na Byzanciu, postupne utvorili atmosféru pre vyhlásenie krížovej výpravy pápežom Urbanom II. (1095). Aby sa kopti vyhli obvineniam, že sú spojení s križiakmi

• Hore: Katedrála sv. Marka v Alexandrii. Foto: Roland Unger/ wikipedia.

• Dole: Koptskí veriaci. Foto: J. Hudec.

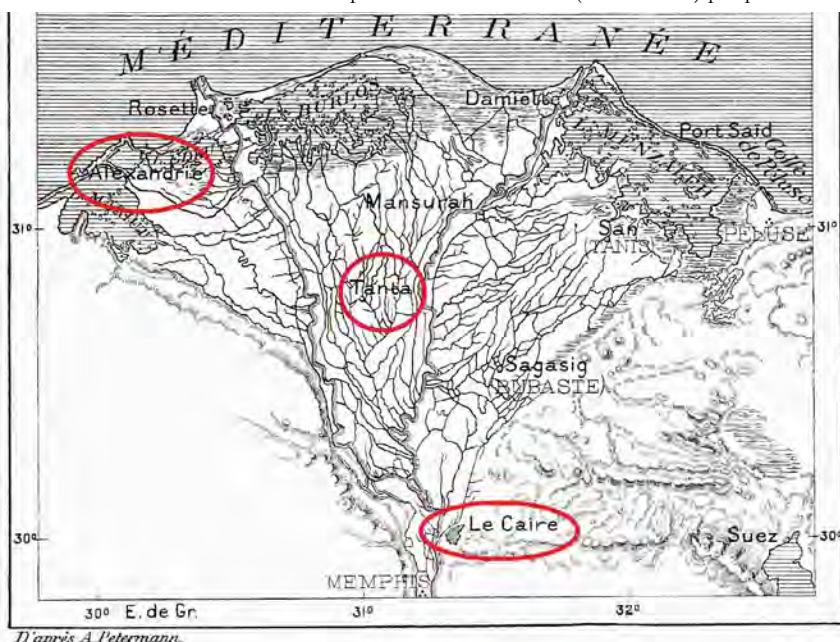

• Hore: Osamelý pútník v kláštore sv. Kataríny čaká na začiatok bohoslužby.

Foto: Vlad Karavaev/
Shutterstock.com.

• Dole: Historická mapa delty Nílu. Zdroj: Élisée Reclus/
wikimedia.

(ktorí ich považovali za kacírov), patriarcha Gabriel ibn Turaik (1131 – 1145) začal podporovať používanie arabčiny aj medzi kresťanmi. Začiatkom 13. storočia sa na piatej križovej výprave zúčastnil aj náš kráľ Ondrej II. (1177 – 1235), vyhol sa však ťaženiu do Egypta (1218 – 1221).

KOPTOV JE 12 MILIÓNOV

Arabský jazyk do 17. storočia postupne nahradil koptčinu, v liturgii sa však dodnes používa bohairský dialekt koptčiny. V 19. storočí začali v Egypte pôsobiť misionári iných kresťanských cirkví. Odtvtedy termín kopt zahŕňa nielen ortodoxnú, ale aj protestantské, katolícke a ďalšie kresťanské denominácie, ktoré celkovo tvoria asi 10 % zo 100 miliónov Egyptanov. Sú tak najväčšou kresťanskou komunitou na Blízkom východe. Koptská ortodoxná cirkev reprezentuje v Egypte asi 90 % kresťanov a na celom svete má približne 12 miliónov členov. Do roku 1959 k nej dokonca patrila aj etiópka ortodoxná cirkev.

Ortodoxní kopti majú vlastnú hlavu cirkvi, pápeža Alexandrie a patriarchu stolca sv. Marka. V súčasnosti je Tawadros II. už 118. alexandrijským pápežom. Jeho predchodca Šenuda III. (1971 – 2012) podpísal

v roku 1988 dohodu s Rímom o vzájomnom akceptovaní kristológie (náuky o Kristovi). Podobnú dohodu dosiahli orientálne a východné ortodoxné cirkvi (1990). Od roku 2001 si koptská a grécka ortodoxná cirkev vzájomne uznávajú krsty. Tak ako katolíci, ortodoxní kopti praktizujú sviatosť krstu, pokánia a birmovania. Pred Vianocami držia kopti 40-dňový pôst a pred Veľkou nocou 55-dňový pôst. Koptskí kňazi sa môžu ženit, ale vyšší klérus pochádza výlučne z mníchov, dodržiavajúcich celibát. Kopt sa bez konverzie nemôže oženit s moslimkou, avšak moslim si môže vziať za manželku koptku.

ZÁZRAK NIE JE VÝNIMOČNÝ JAV

Kopti používajú špecifický kalendár, ktorý má staroegyptský pôvod a juliánsku úpravu. Rok má 12 mesiacov po 30 dní a „malý“ mesiac má 5 dodatočných (epagomenálnych) dní. Názvy mesiacov skrývajú mená staroegyptských bohov a sviatkov. Kopti majú aj vlastný letopočet, ktorý sa začína 29. augusta 284 juliánskeho kalendára. Začiatkom roka je 1. deň mesiaca tut, čo je v gregoriánskom kalendári 11. september (juliánsky 29. august). Vianoce ortodoxní kopti slávia 7. januára, tak ako pravoslávni veriaci na Slovensku.

Na rozdiel od západného kresťanstva, zážrak ortodoxní kopti nepovažujú až za tak extrémne výnimočný jav. Sen je braný ako legitímny prostriedok na získavanie metafyzických posolstiev (namiesto archeologických metód sa používa aj na určovanie hrobov svätcov). Asi najnavštevovanejší ľudový sviatok (mulid) je zasvätený Panne Márii v kláštore Durunka pri Asjúte. Počas dvoch týždňov, od 7. augusta (začiatku posledného koptského mesiaca misra) do 22. augusta tam prichádza až milión pútnikov, pričom Durunka je v novoveku považovaná aj za najjužnejšie položené miesto pobytu Svätej rodiny v Egypte.

ZABRÁNIŤ NÁBOŽENSKÝM ČISTKÁM

Kopti sa môžu zdať príliš vzdialení na to, aby zaujali našu pozornosť. Väzby Slovenska s egyptskou kresťanskou tradíciou by však mohli byť intenzívnejšie, ako sa predpokladá. Uhorský mníšsky rád pavlínov (OSPPE), ktorý vznikol v 13. storočí a dnes okrem iných spravuje kláštor v Čenstochovej, si za svojho patróna zvolil prvého egyptského pustovníka sv. Pavla Tébskeho (3./4. storočie). V post-faktuálnej dobe sú však dôležitejšie iné faktory a tak sa opäť vrátíme na začiatok článku a k terorizmu. Hoci sme uviedli dôvody konkrétnych útokov, je potrebné myslieť aj na ich celkový strategický cieľ, ktorým je obdoba etnickej čistky – náboženská čistka. Teroristi chcú eliminovať či vyhnúť neislamské náboženské menšiny, ktoré majú hlboké historické korene v regióne. Je dôležité, aby sa im v to zabránilo. Nielen preto, že najčastejšie ide o kresťanov. Ak by vyhnali ich, časom môžu prísť na rad historické spoločenstvá v rámci bohato štruktúrovaného samotného islamu – alawiti, drúzi, ismailiti, súfijské rády, či celé mazhaby (štyri historické právne školy výkladu islamu). Nakoniec by asi zostali len samotní násilníci, horliví čitatelia jednoduchých príručiek (ktorí často nedokážu čítať korán v arabčine) a ich ešte horlivejší fanatické manipulátory...

Josef Hudec

List z Dublinu

Čo najlepšie symbolizuje Írsko? Niekomu napadnú oslavy Dňa sv. Patrika, inému rocková skupina U2, ďalšiemu Guinness. Sám si vždy spomeniem na obľúbenú írsku frázu „Ireland punches above its weight“, doslovne preložené „Írsko boxuje vo vyššej váhovej kategórii“. V prenesenom význame to znamená, že Írsko má vo svete väčšiu váhu a vplyv, než aký by mu prislúchal na základe jeho veľkosti, geografie a iných objektívnych daností. Takých štátov je veľmi málo.

Vezmime si len vklad Írska do svetovej literatúry. Má najviac nositeľov Nobelovej ceny za literatúru a literárnych autorov svetového významu na jedného obyvateľa, literárny otec slávneho rozprávkového Gulivera – Jonathan Swift je rodák z Dublinu a oproti nášmu veľvyslanectvu sa nachádza rodný dom Oscara Wildea.

V súčasnosti je Írsko prosperujúca, bohatá krajina. Cesta k dnešnému výslniu však nebola prechádzka ružovým sadom. Zložitá, často tragická a krvavá história počas britskej nadvlády dlho doznievala na írskom ostrove ešte aj po dosiahnutí samostatnosti začiatkom 20. storočia.

Kedysi Írsko bolo chudobincom Európy, čo bol jeden z dôvodov masívnej emigrácie počas takmer celej jeho histórie. Írska diaspóra sa postupne stala pre materskú krajinu veľkou pomocou a vo svete získala nezanedbateľný vplyv. Len v Spojených štátoch sa k írskym koreňom hlási okolo 40 miliónov Američanov.

Mat' írske korene je „in“ a priam predpokladom skvelej politickej kariéry. Írsky pôvod amerického prezidenta Johna F. Kennedyho asi nikoho neprekvapí, ale keď sa k týmto koreňom prihlásil prvý afroamerický prezident Barack Obama, mnohí si mysleli, že ide o hlúpy žart. Jeho niekoľkonásobný pradedo Falmouth Kearney však naozaj emigroval do USA v roku 1850 zo zapadnutej írskej dedinky Moneygall. V súčasnej americkej administratíve je viceprezident Mike Pence priamym potomkom írskych prisťahovalcov a k svojmu pôvodu sa hrdlo hlási.

Írski emigranti však zďaleka neboli v minulosti vítaní. V 19. storočí patrili v USA a Anglicku k národnosti, s ktorou sa spájali najvýraznejšie stereotypy a rasistické predsudky. Dodnes možno v múzeách vidieť dobový inzerát, ponúkajúci prácu: „Help wanted – no Irish need apply“. Skratka NINA sa stala synonymom protiírskemu rasistického sentimentu.

A kedy sa na Írsko začalo usmievať šťastie? Určite to bol proces s rôznymi fázami, ktorému napomohla írska kreativita, chytr(á)kosť, podnikavosť (ozaj, viete, že duty free shop vymysleli Íri?), spomínaná silná zahraničná diaspóra, ale tiež faktory ako anglofónnosť a pozitívna demografia s veľmi mladým obyvateľstvom.

Asi najväčším kvantovým skokom pre spoločnosť i hospodárstvo bol vstup do vtedajšej podoby Európskej únie – Európskych spoločenstiev v roku 1973. Z hospodársky a sociálne zaostalej krajiny sa za vyše 40 rokov stal premiant na špičke v mnohých priaznivých ukazovateľoch. Nedávne ekonomické problémy počas globálnej krízy v roku 2008, ktoré tzv. keltského tigra uvrhli do podstatne menej atraktívnej zoologickej kategórie zvanej PIGS, krajina ustála a vyšla z nich posilnená. Aj s pomocou Únie. Hlavnou výzvou pre stabilitu krajiny je dnes brexit, kde opäť dôležitú úlohu zohrá EÚ.

Práve počas svojho členstva v spoločnej Európe sa Írsko stalo cieľom obrovských investícií z USA, najmä z oblasti high-tech a farmaceutiky. Krajina úspešne nastavila celý svoj ekonomický a spoločenský systém – od vzdelávania cez dane až po rozvoj infraštruktúry – na najmodernejšie trendy a vysokú pridanú hodnotu v sektore výroby a služieb. Dnes tu sídlia svetoví giganti ako Pfizer, Intel, Google a ďalší, z ktorých mnohí sem preniesli aj vývojové kapacity.

Vývoj EÚ smerom k voľnému pohybu osôb umožnil vznik írskej leteckej spoločnosti Ryanair, ktorá je dnes v počte prepravených pasažierov najväčšou na svete a jedným z najväčších írskych investorov na Slovensku.

Zmenila sa aj tvár konzervatívneho, silne katolíckeho Írska. Ako prvá krajina na svete v roku 2015 v referende veľkou väčšinou legitimizovala sobáš párov rovnakého pohlavia. Je to značný rozdiel v porovnaní s Írskom, ktoré len v 90-tych rokoch 20. storočia zrušilo zákaz rozvodu vo svojom právnom systéme a trestnosť homosexuality.

Írsko sa tiež stáva čoraz viac multinárodným. Takmer 12 % obyvateľov tvoria cudzinci, z nich 10-tisíc sú podľa ostatného cenzu Slováci. Niektorí plánujú v Írsku zostať, iní sa chcú po čase vrátiť. Ostáva si len želať, aby si bez ohľadu na to, či sa vrátia alebo ostanú, zachovali vzťah k svojej domovine a preniesli do nej spomínanú cennú írsku povahovú črtu – chcieť boxovať vo vyššej kategórii, než na akú nás predurčuje naša malosť.

Dušan Matulay, veľvyslanec Slovenskej republiky v Írskej republike

- Vľavo: Slávnostný koncert pri príležitosti SK PRES v Corku s účasťou ministra pre európske záležitosti Dara Murphyho a primátora mesta Cork Des Cahilla bol obrovský úspech. Vystúpil na ňom slovenský husľový virtuóz žijúci a pôsobiaci v Írsku Vladimír Jablakov s bratom Antonom a hudobníci zo Slovenska.
- Vpravo: slávnostné prestrihnutie pásky na bratislavskom letisku pri príležitosti oficiálneho otvorenia základne leteckej spoločnosti Ryanair v Bratislave. Foto: Archív.

Kľúčom k úspechu nie je nápad, ale odvaha

Prečo je Izrael vo vede a výskume medzi svetovou špičkou a ako by ho mohlo nasledovať Slovensko?

• Vľavo: „Keď Radi Kauf (na fotografii vľavo) ochrnul, museli ste prísť k jeho invalidnému vozíku, zohnúť sa a podať mu ruku. Dnes príde on k vám, podá vám ruku a pritom sa vám pozerá priamo do očí,“ hovorí prezident spoločnosti Ami Kraft. Foto: Marián Garaj.

• Vpravo: Robotický had z biomechanického laboratória univerzity Technion našiel uplatnenie napríklad pri záchranných operáciách po zemetrasení v Nepále, ale aj pri pravidelnej údržbe a inšpekcii leteckých motorov. Zľava: prezident A. Kiska, prezident univerzity Technion P. Lavie a autor vynálezu prof. A. Wolf. Foto: Marián Garaj.

Absolvent univerzity Technion v Haife Amit Goffer ochrnul po dopravnej nehode pred dvadsiatimi rokmi. Nezmeril sa však s celoživotným pripútaním na invalidný vozík, založil garážovú firmu Argo Medical Technologies a vyvinul robotickú pomôcku ReWalk, ktorá umožňuje paralyzovaným pacientom chodiť. V roku 2012 obletela svet správa o ochrnutej pacientke, ktorá so zariadením ReWalk prešla trasu londýnskeho maratónu. Dnes je Gofferova firma kótovaná na burze NASDAQ a má desiatky rehabilitačných a predajných centier po celom svete.

Počas marcovej návštevy prezidenta Andreja Kisku na univerzite Technion sme sa mali možnosť zoznámiť nielen s príbehom Amita Goffera, ale aj so samotným zariadením ReWalk, ktoré nám predstavil prezident firmy Ami Kraft. Podobných príbehov sú v Izraeli desiatky. Krajina je známa tým, že má najväčší počet vedcov a výskumníkov na počet obyvateľov (takmer dvakrát viac ako druhé USA). Na výskum a vývoj Izrael vynakladá viac ako 4 % HDP (v prípade Slovenska je to 0,8 %).

KEĎ JE MEDZINÁRODNÁ SPOLUPRÁCA V UNIVERZITNOM DNA

„Na univerzite pôsobí jedenásť firiem, ktoré sú kótované na newyorskej burze,“ hovorí nám na úvod stretnutia prezident Technionu prof. Peretz Lavie, svetoznámy psychofyziológ a zakladateľ prvého laboratória na diagnózu poruchy spánku na svete. Technion, alebo Izraelský inštitút technológie, je najstaršou a zároveň najúspešnejšou izraelskou univerzitou. Založili ju v roku 1912 a dlhodobo sa umiestňuje v prvej stovke prestížneho rebríčka univerzít ARWU. Technion je späť so štyrmi nositeľmi Nobelovej ceny, pričom dvaja z nich na univerzite ešte stále pôsobia. Prvým prezidentom vedeckej spoločnosti na Technione bol

Albert Einstein. „Za úspechom univerzity sú špičkoví odborníci, viac ako 1000 akademických pracovníkov, ale aj rozpočet, prekračujúci 500 miliónov USD ročne,“ dopĺňa profesor Lavie. Pre porovnanie rozpočet STU v Bratislave predstavuje približne jednu desatinu tejto sumy. Na Technione v súčasnosti študuje 600 zahraničných študentov, žiaľ, zo Slovenska len traja.

Impulzom pre rozvinutie spolupráce medzi Technionom a slovenskými inštitúciami by mohlo byť Memorandum o spolupráci v oblasti vesmírneho výskumu. Dokument podpísal za prítomnosti slovenského prezidenta rektor bratislavskej STU Robert Redhammer a predsedníčka SOSA (Slovenská organizácia pre vesmírne aktivity) Michaela Musilová. Partnerom na izraelskej strane je Inštitút vesmírneho výskumu Technionu. Slovenská strana bude zodpovedná za prípravu detektorov gama žiarenia a izraelská strana za vývoj a zostrojenie troch zosynchronizovaných nanosatelitov. Technion má v tejto oblasti bohaté skúsenosti a svoj prvý satelit vypustil už pred dvadsiatimi rokmi. Medzinárodnú spoluprácu majú izraelské univerzity zakódovanú v DNA a dohoda o vesmírnom výskume by tak mohla byť inšpiráciou aj pre ďalšie vedecké tímy zo Slovenska.

V ČOM TKVIE TAJOMSTVO ÚSPECHU

Izrael je vnímaný cez prizmu pozitívnych i negatívnych stereotypov. Medzi tie pozitívne patrí predstava, že ide o krajinu nespočetných nápadov a inovácií. „Nie je to celkom tak,“ hovorí nám na stretnutí s podpredsedom vlády SR Petrom Pellegrinim, minister pre vedu, technológiu a kozmický výskum Ofir Akunis. „V Izraeli nie je oveľa viac nápadov, než napríklad na Slovensku. Podstatné je, ako sa podarí nápad uchopiť a preniesť do praxe. Tajomstvom nášho úspechu nie je nápad, ale odvaha.“

Je potrebné ešte dodať, že odvaha je spojená aj s rizikom neúspechu a tu narážame na zásadný kultúrny rozdiel v porovnaní so Slovenskom. Prijímanie neúspechu v Izraeli sa diametrálne líši od toho, na aké sme zvyknutí u nás. Neúspech tam považujú za prirodzenú a snáď i nevyhnutnú súčasť podnikania. Izraelskí investori, pracujúci s rizikovým kapitálom, často zdôrazňujú, že neradi investujú do projektových tímov, ktoré za sebou nemajú aspoň jeden neúspešný pokus. Podnikatelia, ktorí už raz či dvakrát „narazili“, sú posilnení o skúsenosť z neúspechu. Skutočnosť, že to skúšajú znova a znova je potvrdením vytrvalosti a odvahy, zvyšuje nádej na úspech i dôveru zo strany investora.

INOVÁCIE VZNIKAJÚ V „SILICON WADI“

Možno i preto je v Izraeli takmer päťtisíc startupov. Pobrežná oblasť Tel Avivu je známa druhou najväčšou koncentráciou startupových firiem a inovačných technológií na svete, hneď po kalifornskom „Silicon Valley“. Oblasť od Netany po Rehovot si preto vyslúžila prezývku „Silicon Wadi“. Výsledkom tejto unikátnej koncentrácie high-tech sú mnohé objavy a inovácie, ktoré sa stali bežnou súčasťou nášho života – od USB kľúča, cez navigáciu Waze až po „cherry“ paradajky a bezkôstkové hrozno, či autonómne riadenie Mobileye.

Príbeh Amnona Shashua, zakladateľa firmy Mobileye, je obzvlášť inšpiratívny. Výskumný pracovník Hebrejskej univerzity v Jeruzaleme založil firmu Mobileye v roku 1999 a začal vyvíjať vizuálny systém a softvér, ktorý upozorňuje vodiča na nebezpečenstvo kolízie. Vývoj a testovanie trvalo dlhých sedem rokov, kým firma predala svoj prvý produkt. „Boli to ťažké roky prehovárania investorov,“ priznal Lior Sethon, riaditeľ globálneho predaja Mobileye na stretnutí s podpredsedom vlády Petrom Pellegrinim v januári tohto roka. „V súčasnosti má firma 80-percentný podiel na trhu a produkt využíva 15 miliónov vozidiel,“ dodáva Sethon. Niekoľko týždňov po našej návšteve vo firme obetela svet správa, že firmu Mobileye kúpil Intel za rekordných 15 mld. USD. Ide o historicky najväčší „exit“ izraelskej firmy v oblasti high-tech.

SLOVENSKO MÁ ZÁJEM O KNOW-HOW

O tom, že spolupráca s Izraelom v oblasti vedy a výskumu by mohla Slovensku len prospieť, netreba nikoho presvedčať. Izrael disponuje výnimočným

inovačným potenciálom, krajina má vybudovaný unikátny systém fungovania aplikovaného výskumu a minimálne 5 izraelských univerzít je na špici univerzitných ratingov. Dynamická je aj spolupráca Izraela s EÚ, keď v programe Horizont 2020 je zapojených približne 500 izraelských vedcov vo viac ako 400 projektoch. Izrael má záujem o každú medzinárodnú spoluprácu a rovnako aj na Slovensku je hlad po izraelskom know-how a skúsenostiach. Napriek tomu sú kontakty medzi SR a Izraelom len sporadické a skôr „platonické“.

Pred pol rokom sme sa stretli s profesorom Yossi Klafterom, prezidentom najväčšej univerzity v Izraeli – Telavivskej univerzity a dohodli sme sa, že s aktuálnym stavom skúsime niečo spraviť. Obaja rodičia profesora Klaftera pochádzajú z Košíc, on sám viackrát na Slovensku prednášal a myšlienka animovať vedecké a akademické vzťahy so Slovenskom ho nadchla. Oslovili sme preto dve desiatky renomovaných izraelských vedcov a akademikov so slovenskými koreňmi, respektíve s profesionálnymi väzbami na Slovensko a navrhli im založiť vedeckú platformu.

ZRODILA SA VEDECKÁ SPOLUPRÁCA

Ponuka mala veľmi priaznivú odozvu a tak sa o pár týždňov neskôr (28. marca 2017), za účasti prezidenta Andreja Kisku, uskutočnila na Telavivskej univerzite inaugurácia Slovensko-izraelskej vedeckej a inovačnej spoločnosti. Spojením akronymov oboch krajín dostala Spoločnosť názov SKIL(L) a ustanovujúcu deklaráciu podpísalo 15 zakladajúcich členov. Partnerom Spoločnosti na slovenskej strane bude SAV, ktorej predseda prof. Pavol Šajgalík sa na inaugurácii osobne zúčastnil.

Čo možno od SKIL(L) očakávať? Platforma bude slúžiť na zdieľanie kontaktov a informácií o aktivitách, možnostiach spolupráce, finančných mechanizmoch a programoch. Následne by to malo viesť k podpore pobytov a stáží pre slovenských vedcov a akademikov na izraelských vzdelávacích či výskumných inštitúciách. Spoločné snaženie by malo smerovať k hlavnému cieľu Spoločnosti, a to k vytváraniu spoločných vedeckých tímov a predkladaniu projektov v rámci Horizontu 2020 a ďalších programových schém. Jednou z pripravovaných schém je pracovný program vedeckej spolupráce medzi Slovenskom a Izraelom.

Prijímanie

neúspechu v Izraeli sa diametrálne líši od toho, na aké sme zvyknutí u nás. Podnikatelia, ktorí už raz či dvakrát „narazili“, sú posilnení o skúsenosť z neúspechu.

• Vľavo: Podpredseda vlády SR P. Pellegrini je jeden z prvých štátnikov, ktorý sa odviezol v autonómne riadenom vozidle Mobileye. Foto: archív P.H.

• Vpravo: Zakladajúci členovia Slovensko-izraelskej vedeckej a inovačnej spoločnosti s prezidentom SR A. Kiskom. Foto: Marián Garaj.

- **SPOLOČNÉ PROJEKTY UŽ NA JAR 2018**
- Bilaterálny program vedeckej spolupráce prišiel do Izraela podpísať v polovici mája 2017 minister školstva SR Peter Plavčan s ministrom pre vedu, technológiu a kozmický výskum Ofirom Akunisom. Obaja ministri sa dohodli, že spolu alokujú na pilotný program milión eur. Už v septembri 2017 by mohla byť vyhlásená spoločná výzva na predkladanie projektov so zameraním na informačné systémy, komunikačné technológie, kybernetickú bezpečnosť, vesmírny výskum, regionálny rozvoj a udržateľný ekonomický rast. Základnou podmienkou poskytnutia grantu bude, aby projekt predložili

spoločné vedecké tímy zo Slovenska a Izraela. Výzva by mala byť ukončená na jar 2018, keď budú spustené prvé bilaterálne projekty.

Spolupráca s Izraelom v oblasti vedy a výskumu sa sľubne rozbieha. Zdá sa, že sa od Izraela učíme naberať odvahy. Podľa izraelského receptu by sa mal úspech dostaviť následne.

*Peter Hulényi, veľhyslanec Slovenskej republiky
v Izraelskom štáte*

Tri otázky Josephovi Klafterovi, čestnému predsedovi SKIL(L)

• Prezident SR A.Kiska a prezident Telavivskej univerzity J. Klafter so zakladajúcou deklaráciou SKIL(L). Foto: archív P.H.

**Pýtajte sa na
všetko, pýtajte sa
priamo, zauímajte
sa, prečo sa veci
robia práve takto
a či by sa nedali
robiť inak a lepšie.**

- Telavivská univerzita je s 30-tisíc študentmi najväčšou a najkomplexnejšou inštitúciou vysokoškolského vzdelávania v Izraeli.
- V hodnotení univerzít sa pravidelne umiestňuje v prvej stovke renomovaného šanghajského rebríčka. V čom vidíte, ako prezident tejto inštitúcie, tajomstvo jej úspechu?
- Úspech univerzity pripisujem dvom hlavným faktorom, kultúrnemu a ideologickému. Čo sa týka kultúrneho aspektu, univerzita nadväzuje na dlhodobú tradíciu judaizmu, ktorým je neustále pýtanie sa a spochybňovanie poznatkov, rutín a pravidiel, ako súčasť vzdelávania sa a osobného rastu. V modernej dobe pluralistického Izraela sa táto tradícia transponovala do podoby, ktorú nazývam „akademická chučpa“ (pozn. chučpa je v jidiš/hebrejčine opovážlivosť v negatívnom i pozitívnom zmysle slova). V Izraeli všeobecne, a na Telavivskej univerzite zvlášť, platí: pýtajte sa na všetko, pýtajte sa priamo, zauímajte sa, prečo sa veci robia práve takto a či by sa nedali robiť inak a lepšie. Druhým, ideologickým faktorom úspechu, je podpora akademickej slobody, ktorá je súčasťou prirodzeného nastavenia našej univerzity. Naším fakultám a študentom umožňujeme presadzovať odvážne až bláznivé nápady. Pretože slobodné prostredie podporuje rozmach a napredovanie. Mám na mysli prepájanie a vytváranie nových vedeckých oblastí, kreativitu, inovovanie, podnikanie, ako aj neobmedzenú spoluprácu s inštitúciami a firmami na lokálnej i celosvetovej úrovni.

Joseph Klafter je uznávanou vedeckou osobnosťou v odbore fyzikálnej chémie. Doktorát získal na Telavivskej univerzite a postdoktorandské štúdium absolvoval na Massachusetts Institute of Technology v USA. Publikoval takmer 400 vedeckých článkov a editoval 18 kníh. Získal rad prestížnych ocenení vo svojom odbore, vrátane ceny Alexandra von Humboldta, Weizmannovej ceny za vedu, Rothschildovej ceny za chémiu a ocenenia Izraelskej spoločnosti pre chémiu. Prezidentom Telavivskej univerzity je od roku 2010. V marci 2017 sa stal čestným prezidentom Slovensko-izraelskej vedeckej a inovačnej spoločnosti.

Obaja vaši rodičia pochádzajú zo Slovenska. Čo pre vás toto spojenie so Slovenskom znamená?

V roku 1939, keď zaviali fašistické vetry aj na Slovensku, moji rodičia emigrovali do Izraela, v tom čase do britskej mandátnej Palestíny. Často o Slovensku hovorili a tak som ho začal navštevovať a vydal som sa cestou spoznávanie našich slovenských koreňov. Teraz, po oživení väzieb medzi telavivskou univerzitou a Slovenskom mám pocit, že táto životná cesta dáva zmysel a kruh sa uzavrel.

Keď sme vám predstavili myšlienku založiť vedeckú spoločnosť a ponúkli post jej čestného prezidenta, súhlasili ste s návrhom takmer okamžite. Kde vidíte potenciál tejto iniciatívy?

Ak sa naskytne možnosť rozšírenia spolupráce medzi Izraelom a Slovenskom v oblasti výskumu a vývoja, nie je nad čím váhať. Slovensko a Izrael sú v tejto sfére prirodzenými partnermi. Sme porovnateľne malé krajiny, ktoré prešli dynamickou transformáciou od centralizovanej k trhovej ekonomike. Rovnako sa môžeme pochváliť vzdelanou a kreatívnou pracovnou silou a takisto stavíme náš rast na kontinuálnom rozvoji ľudských zdrojov. Potenciál našej vedeckej spoločnosti SKIL(L) vidím v kombinovaní silných stránok znalostnej ekonomiky, k čomu napomôžu akademické, ale aj priemyselné a kultúrne výmeny.

Najlepšia forma pripomenutia (1947 – 2017)

Február 1948, komunistickí prevratníci v réžii cudzej moci nahrádzajú demokratický právny poriadok totalitným režimom. Únos československého štátu zo svojho prirodzeného civilizačného priestoru je dokonaný, princíp suverenity musí ustúpiť záujmu moci.

• Hore: Dve ukážky z množstva plagátov, ktoré propagovali Marshallov plán v Európe. Zdroj: vikimedia.
• Dole: Vojnou zničený Norimberg. Zdroj: Keystone/Second Roberts Commission vikimedia.

Sovietsky zväz položil základy svojej budúcej sféry vplyvu ešte počas vojny – v rokovaniach s vtedajšími spojeneckými mocnosťami, postupom Červenej armády, vytváraním ideologickej proxy siete, ale napríklad aj československo-sovietskou zmluvou o priateľstve, vzájomnej pomoci a povojnovej spolupráci z decembra 1943.

Tá, okrem iného, obsahovala záväzok nevstupovať do žiadneho spoločenstva a žiadnej koalície zameranej proti partnerovi. Záväzok, ktorým Stalin argumentoval (eufemizmus) proti účasti Československa na pláne americkej hospodárskej pomoci.

MARSHALLOVA PONUKA POMOCI

Je tomu presne sedemdesiat rokov, čo minister zahraničných vecí George C. Marshall na pôde

- Harvardovej univerzity oznámil, že Spojené štáty
- pomôžu európskym národom obnoviť vojnou zničenú ekonomiku. Takzvaný Marshallov plán, oficiálne
- pomenovaný ako Program európskej obnovy, mal na
- zúčastnené štáty výrazný stabilizačný a rastový dopad.
- A hoci bola pomoc ponúknutá aj Československu,
- prijať ju nemohlo.

- Niežeby ekonomická spolupráca so slobodným svetom nemala svoje rácie, veď až 80 % produkcie
- Československa smerovalo na západné trhy
- a americká pomoc by mu zrejme výrazne pomohla
- k členstvu v klube najvyspelejších. Preto predsedníctvo
- československej vlády ešte 7. júla 1947 vydalo
- komuniké, v ktorom oznámilo svoju účasť na parížskych rokovaniach o americkom pláne.

NOČNÁ NOTIFIKÁCIA Z KREMLA

- Princípy – neprincípy, v Kremli bola účasť satelitov
- vnímaná ako ohrozenie sféry vplyvu a Československu
- bola ešte v tú noc z Moskvy doručená nóta s „návrhom“
- na zrušenie účasti na konferencii. Po neurčitej reakcii
- boli čelní predstavitelia štátu povolani na okamžité „konzultácie“, ktoré sa v Moskve uskutočnili
- 9. júla 1947.

- Telegram z Prahy do Paríža bol odoslaný hneď nasledujúci deň.
- A tak, kým európske štáty s trhovou ekonomikou čerpali finančnú injekciu v objeme vyše
- 12 miliárd dolárov (čo v dnešných cenách predstavuje
- zhruba 120 miliárd dolárov) a zažívali tak rýchly ekonomický
- rast, kedysi vyspelá československá ekonomika upadala do neefektivity.

ZÁKLADY EKONOMICKEJ PROSPERITY

Marshallov plán bol síce bez našej účasti, no vytvoril predpoklady na návrat do civilizačného priestoru,

kam prirodzene patríme. Hospodársky prosperujúce Nemecko, Veľká Británia, či Francúzsko sa stali ekonomickými motormi Európy, na ktorých výkone dnes profitujú aj ekonomiky bývalého východného bloku.

A hoci Severoatlantická zmluva bola podpísaná až v roku 1949, základné ideové princípy transatlantického partnerstva odzneli už v Marshallovom harvardskom prejave: „Vlády, politické strany alebo skupiny, ktoré chcú udržiavať ľudské nešťastie, aby z neho politicky alebo inak ťažili, sa stretnú s odporom Spojených štátov.“

SPOLOČNÁ OBRANA ZÍSKANEJ SLOBODY

Tieto slová boli v súlade s Trumanovou doktrínou zdržovania komunizmu. Americký prezident v marci 1947 pred Kongresom vyhlásil: „Verím, že musí byť politikou Spojených štátov podporovať slobodné národy, ktoré vzdorujú pokusom o podrobenie ozbrojenými menšinami a vonkajšími tlakmi. Verím, že musíme slobodným národom pomáhať v napĺňaní svojho osudu, v ich vlastnej ceste.“

Ekonomická pomoc však bola iba prvým krokom k bezpečnosti demokratickej Európy, rovnako dôležitým bolo vytvorenie transatlantickej obrannej aliancie, ktorá mohla vďaka sile vojenského odstrašenia ako jediná zabrániť ďalšej expanzii nedemokratického režimu. Slobodné európske národy si vďaka nej udržali svoju suverenitu až dodnes.

ČIERNA HORA ROZHODLA SUVERÉNNE

Presne sedemdesiat rokov po prejave ministra Marshalla, 5. júna 2017, vstupuje svojim suverénnym rozhodnutím do NATO ďalší člen, Čierna Hora. Princípy – neprincípy, tiež jej bol „navrhnutý“ iný postup a „konzultácie“ cudzej moci mali prebehnúť priamo na domácej pôde.

Nie, sféry vplyvu nie sú v 21. storočí prijateľným konceptom usporiadania medzinárodných vzťahov – tým je dodržiavanie medzinárodného práva a rešpektovanie suverénneho rozhodovania štátov. Prvý článok Helsinského záverečného aktu KBSE z roku 1975 uvádza, že každý štát má „právo patriť alebo nepatriť do medzinárodných organizácií, byť alebo nebyť stranou bilaterálnych alebo multilaterálnych dohôd, vráťane práva byť alebo nebyť účastníkom zmlúv o spolenectve“.

Pred 70-timi rokmi bolo mnohým európskym národom právo na suverénne rozhodnutie odopreté. Dnešné vyvesenie čiernohorskej vlajky v novom sídle NATO je veľmi vhodnou formou pripomenutia.

Milan Šuplata

• Fotografie na str. 22 a 23: Tomáš Bokor.

Diplomatic Trip in the High Tatras Region (alebo: ako Tatranci nakoniec aj počasie vybavili)

Na pozvanie ministra zahraničných vecí a európskych záležitostí Miroslava Lajčáka navštívilo Tatranský región v dňoch 12. a 13. mája 40 veľvyslancov akreditovaných pre Slovenskú republiku. Spolu s partnermi to bolo vyše 60 zvedavých a zážitkuchtivých turistov, z ktorých mnohí prišli do týchto končín Slovenska po prvý raz.

- Cieľ bol od začiatku jasný – ukázať zahraničným diplomatom
- v plnej kráse nielen atraktívne lokality zo zoznamu UNESCO,
- ale aj (a najmä) nádhernú scenériu Vysokých Tatier.
- Lenže, ako zabezpečiť, aby bola táto krása umocnená aj dobrým poča-
- sím? V kalendári boli za sebou hneď dvaja „Ďadoví muži“, Pankrác
- a Servác, a ani predpoveď počasia nevestila nič dobrého – iba dážď
- a búrky.
- O to pozitívnejšie vyšiel prvý deň bez jediného obláčka na oblohe. Po
- prílete na letisko Poprad-Tatry viedla cesta diplomatov do nádhornej,
- slnkom zaliatej historickej Levoče. V priestoroch mestskej radnice ich
- privítal starosta Levoče Milan Majerský. Navyše, jedno neplánované
- veselé privítanie čakalo diplomatov aj o chvíľu neskôr. Pri východe
- z radnice ich zastavila skupina okoloidúcich spievajúcich maturantov
- s tablom. Akordeón a slovenské ľudové pesničky roztancovali celé ná-
- mestie a diplomati, i keď nevediac o čo ide, vďačne hádzali peniažky do
- nastaveného klobúka sympatickej maturantky. Nevieme síce, koľko toho
- študenti nakoniec zozbierali, ale odchádzali nadmieru spokojní.
- Pri presune diplomatického zboru do chrámu sv. Jakuba si na svoje
- prišli aj regionálne médiá. Tie sa pochopiteľne zamerali na najexotickejš-
- ťích veľvyslancov. Vietnam, Japonsko, Keňa... Bolo pritom zaujímavé
- počúvať nielen ich zvedavé otázky, zacielené na prvé dojmy zo Sloven-
- ska, ale aj odpovede diplomatov, ktorí nezapreli isté vedomosti o našej
- krajine.

Organový koncert a drevený oltár Majstra Pavla z Levoče zase navodili tú správnu stredovekú atmosféru. Umocnila ju aj návšteva Spišského hradu, v rámci ktorej si veľvyslanci, po ukážke historických bojových umení a remesiel, poctivo vyšliapali až na úplný vrchol. Všetko za prudko páliaceho slnka.

Tých z nás, ktorí sa obávali, že diplomatický zbor nakoniec kvôli počasiu nebude mať šancu vidieť panorámu našich veľhôr, nepochybne potešil presun autobusmi do cieľovej zastávky prvého dňa, Tatranskej Lomnice, nakoľko silueta Vysokých Tatier sa počas celej cesty črtala na obzore. Hrdo som sa obrátil dozadu autobusu, aby som videl to nadšenie v očiach zahraničných diplomatov. Polovica z nich však milo pospávala po náročnom dni.

Večer ale všetci už boli zase čulí, aby si vychutnali výborné jedlo a folklórne tance v Kolibe v Starej Lesnej. Bolo vidieť, že sú spokojní, čo vlastne dávali ministrom s manželkou najavo počas celého dňa. Miroslav Lajčák vo svojom prejave vyjadril želanie, aby si aj v budúcnosti vybrali tento kút Slovenska za turistickú destináciu pre pobyt s rodinou a priateľmi. A to im ešte sľúbil na ďalší deň tú povestnú čerešničku na torte – výlet na Lomnický štít! Ako rodený Tatraneč sa veľmi tešil, že im ukáže Tatry. Musíme s ním súhlasiť v tom, že i keď každý z nás môže považovať za najkrajší kút inú časť Slovenska, všetci sa vieme zhodnúť v jednom – že Vysoké Tatry patria nám všetkým Slovákom a sú jedinečné.

Takže posledné, čo by mohlo prekaziť náš výlet do hôr, by bolo mimoriadne zlé počasie. Minister však vyjadril presvedčenie, že sa počasie nezhorší. Všetci sme tomu verili. Veď – keď si to želá aj sám minister... Druhý deň ráno lialo ako z „konvy“. Navyše, náš protokolárny predvoj nám zo Skalnateho plesa hlásil silnú búrku. Bol som teda zvedavý, ktorým smerom sa pohne náš konvoj – do Kežmarku, kde sme mali pripravený náhradný program, alebo k lanovke na Skalnaté pleso? Že som vôbec na chvíľu zapochyboval! „Kde je vôľa, tam je cesta“. Už keď sme nasadali na lanovku, mraky sa začali trhať. Tatranci zase raz nesklamali – hore na Skalnatom plese sa dokonca občas cez hmlu nemselo predierali slnečné lúče. Právě horské počasie! Chvíľu dážď a hmla, chvíľu nádherný výhľad a slnko. A to sme vlastne chceli – aby diplomati zažili hory v ich plnej kráse. Domáci Tatranci naozaj vedia, čo sa patrí ponúknuť! Skrátka – vybavili to...

Z Lomnického štítu prišli veľvyslanci dolu úplne nadšení. Pobyt vo výške 2634 metrov uchvátil každého z nich. Mal som možnosť vzápätí sledovať interview kenského diplomatického páru pre istý televízny štáb. Nikoho som nikdy predtým nepočul rozprávať tak krásne a zapáleno o výhľade z Lomničáku, ako manželku kenského veľvyslancu.

Diplomati si počas dňa vychutnávali aj Skalnaté pleso. Mnohí z nich navštívili neďaleké observatórium, vypočuli si prednášku riaditeľa Astronomického ústavu SAV Aleša Kučeru (a kládli mu celkom erudované otázky), ako aj riaditeľa Správy TANAP-u Pavla Majku, ale hlavne sa túlili okolo plesa a spoznávali tatranskú prírodu – či už pršalo, alebo nie. Akoby chceli vyvrátiť tvrdenia známeho francúzskeho politika Charla de Gaulla, ktorý – charakterizujúc diplomáciu, raz povedal: „Diplomati sú užitoční iba za pekného počasia. Len čo zaprší, utopia sa v každej kvapke...“ My môžeme len dodať, že možno to platí inde, ale nie v Tatranskom regióne.

Záver výletu patrilo Štrbskému plesu. Počas príjemného obeda veľvyslanci ocenili pohostinnosť, ktorej sa im dostalo a vyzdvihli neskutočnú krásu slovenských miest a tatranskej prírody. Osobne sa pristavovali pri našich dievčatách z diplomatického protokolu a ďakovali im za perfektne zorganizovaný zájazd. Tatranský vzduch a výhľad na končiare Tatier na nich skrátka blahodarne zapôsobil. Až tak, že mnohí z nich – najmä latinskoamerickí veľvyslanci a veľvyslankyne – začali na hudbu hotelového klavíra vo vestibule uvoľnene tancovať. Práve som tam dopisoval tlačovú správu, tak som mal hneď aj dôvod na inšpiráciu. Titulok som mal však jasný už dávnejšie: „Zahranční diplomati očarení krásou Tatranského regiónu“.

Igor Skoček

Aké bude tohtoročné konzulárne leto?

Letná dovolenková sezóna opäť klope na dvere a slovenčinu čoraz viac počuť na letiskách, ako aj v prímorských strediskách. Príchod tohto obdobia je pre Konzulárny odbor MZVaEZ SR a pre našich konzulov spojený so zvýšeným dopytom po poskytovaní konzulárnej asistencie.

**Našou prioritou je
aj naďalej rýchle
a najmä efektívne
vyriešenie
všetkých vopred
neočakávaných
starostí našich
občanov
v zahraničí, aby
z dovoleniek mohli
prísť oddýchnutí
a nezaťaženi
novými
problémami.**

- Našou prioritou je aj naďalej rýchle a najmä efektívne vyriešenie všetkých vopred neočakávaných starostí našich občanov v zahraničí, aby z dovoleniek mohli prísť oddýchnutí a nezaťaženi novými problémami.
- Nadchádzajúca letná sezóna bude, ako to už bolo aj po ostatné roky, poznačená nepokojnou situáciou vo svete, hrozbami teroristických útokov a pokračujúcou migráciou. Je úplnou samozrejmosťou, že Konzulárny odbor s aktívnou súčinnosťou našich konzulov všetky tieto hrozby pozorne sleduje a vyhodnocuje. Súhrn podstatných informácií o bezpečnostnej situácii v krajinách pravidelne uverejňujeme na našej internetovej stránke, či už ako cestovné odporúčania, informácie pre turistov, prípadne oznamy pred cestou.

NEPODCENÍ REGISTRÁCIU PRED CESTOU

- Konzulárny odbor pravidelne pred letnou sezónou apeluje na občanov, cestujúcich do zahraničia, aby dodržiavali základné zásady, uvedené na webovej stránke rezortu, ako aj v tomto článku. Za veľmi dôležitú považujeme registráciu občanov pred cestou do zahraničia prostredníctvom vyplnenia elektronického formulára. Uvedená databáza občanov je veľmi významným pomocníkom v prípade neočakávaných krízových situácií.

Podobne je to s SMS, ktoré občan obdrží pri vstupe do krajiny v prípade, že má slovenského operátora. Uvedená služba preukázala, že má svoje opodstatnenie.

Konzulárny odbor dostáva poďakovania od našich občanov, ktorí sa v zahraničí ocitli v núdzi a včasná pomoc im mohla byť poskytnutá práve vďaka pohotovostnému telefónnemu číslu príslušného zastupiteľského úradu.

POMÔŽU AJ HONORÁRNI KONZULI

Ďalšiu dôležitú úlohu pri informovaní občanov počas letnej dovolenkovej sezóny bude zohrávať aj Konzulárne informačné centrum na Konzulárnom odbore, na ktoré sa počas minulého leta obrátilo 3323 občanov s rôznymi otázkami.

Pri pomoci našim občanom v zahraničí majú mimoriadny význam aj honorárni konzuli Slovenskej republiky. Je veľmi výhodné, že väčšina z nich sú štátnymi príslušníkmi danej krajiny, zastávajú významné posty a dobre poznajú miestne pomery – aj preto majú pri riešení problémov našich občanov nezastupiteľnú úlohu.

Medzi tradične najvyhľadávanejšie letoviská slovenských dovolenkárov bude určite patriť Chorvátsko. Po predchádzajúcich pozitívnych skúsenostiach náš rezort opätovne zriadil vysunuté konzulárne pracovisko v Zadar, ktoré v čase od 1. júla do 31. augusta slúži predovšetkým na pomoc našim občanom. Konzulárny odbor zabezpečil chod pracoviska dvomi skúsenými konzulmi. Je dôležité uviesť aj prítomnosť slovenských policajtov v Chorvátsku počas letných mesiacov, na ktorých sa možno v prípade potreby obrátiť.

ZVÝŠENÉ BEZPEČNOSTNÉ OPATRENIA

Naši občania často dovolenkujú aj v metropolách ako sú Paríž, Londýn, Praha a ďalšie. V kontexte udalostí uplynulých mesiacov a aj dní je, žiaľ, bezpečnostná situácia v Európe zhoršená a hrozba terorizmu veľmi aktuálna (naposledy teroristický útok v Manchestri). V Spojenom kráľovstve Veľkej Británie a Severného Írska bol aktivovaný najvyšší piaty stupeň teroristickej hrozby – kritický. Tento stupeň označuje hrozbu ďalšieho teroristického útoku za bezprostrednú, výnimočný stav bol vyhlásený aj v Egypte.

Občania sa pravdepodobne stretnú s režimom zvýšenej kontroly, ktorý sa vzťahuje na dopravné uzly – prístavy, letiská, vlakové a autobusové stanice a metro. V prípade podozrenia sú povolené aj prehliadky osobných vecí, batožiny, tašiek a vozidiel. Zvýšené bezpečnostné opatrenia môžu viesť k predĺženiu času, potrebného na vykonanie bezpečnostných kontrol. Preto je potrebné riadiť sa pokynmi miestnych bezpečnostných zložiek a pokiaľ je to možné, vyhýbať sa preplneným verejným priestranstvám.

VÍRUS ZIKA STÁLE HROZÍ

Čoraz viac narastá záujem našich občanov o exotické dovolenkové destinácie, či už ide o Karibik, ostrovy v rovníkovej oblasti, alebo o juhozápadnú Áziu. Tento trend prináša konzulárnym pracovníkom nové výzvy, s ktorými sa musia popasovať, nakoľko pokrytie zastupiteľskými úradmi v týchto oblastiach

nie je také rozšírené, ako v tradičných európskych letoviskách. Začiatok minuloročnej sezóny bol poznačený vírusom ZIKA, ktorý sa vyskytoval v Južnej Amerike. Hoci v súčasnosti je na ústupe, odporúčame toto riziko nepodceňovať a pred cestou do krajín s potenciálnou možnosťou výskytu vykonať preventívne kroky, vrátane sledovania najnovších informácií o mieste pobytu.

STÁLE NEDBÁME NA SVOJE VECI

V minulých rokoch sa v dovolenkových destináciách podstatne rozšíril počet okradnutí. Každoročne odporúčame našim občanom, aby predovšetkým doklady a peňaženku mali stále pri sebe, v aute nenechávali cenné veci na viditeľných miestach, cennosti nosili iba v predných vreckách.

Naši konzuli najčastejšie poskytujú pomoc občanom pri strate cestovných dokladov, vystavovaní náhradných cestovných dokladov (len v priebehu minulého leta ich bolo vydaných vyše 2000), poskytovaní nefinančnej pomoci, spočívajúcej v poradenstve a odkázaní na relevantné inštitúcie v mieste dovolenky (vlni 1500 prípadov). Nie sú zriedkavé prípady okradnutia v zahraničí, hospitalizácie a zranenia, úmrtia, ale aj zadržania našich občanov.

V mene Konzulárneho odboru želim všetkým ničím nerušené a pokojné prežitie tohtoročnej dovolenky.

Miroslav Karvai

Vysunuté konzulárne
pracovisko v **Zadare:**
ul. Don Ive Prodana
č. 10, Zadar,
Chorvátsko
+385 99 851 9606
cons.zadar@mzv.sk

- Ilustračné foto na str. 24: pexels.com.
- Ilustrácia na str. 24: piscari/Shutterstock.com.

Odporúčania pred pobytom v zahraničí

Registrácia
cez formulár
na stránke
MZVaEZ.

Kontrola
platnosti
cestovných
dokladov.

Zhotovenie
kópie
cestovných
dokladov.

Mobilná
aplikácia
Svetobežka.

Adekvátne
cestovné
a zdravotné
poistenie.

Aktuálne info na
webe MZVaEZ
s dôrazom na
aktuálne hrozby
a odporúčania.

Náš ostrov v mori francúzskej kultúry

Slovenský inštitút v Paríži bol založený v roku 2001 ako v poradí náš štvrtý kultúrny inštitút na území Európskej únie. Jeho vzniku predchádzali aktivity slovenskej kultúrnej diplomacie na pôde veľvyslanectva, ako aj v delegáciách multilaterálnych organizácií, predovšetkým v Stálej delegácii SR pri UNESCO.

V Paríži je vyše sedemdesiat zahraničných kultúrnych centier a inštitútov. Takmer všetky sú členmi Fóra zahraničných kultúrnych inštitútov (FICEP). Slovenský inštitút sa stal členom v roku 2002. FICEP uľahčuje neformálnu spoluprácu medzi inštitútmi, ale predovšetkým je organizačnou platformou štyroch veľkých podujatí s ročnou periodicitou: Týždňa zahraničného filmu, Noci literatúry, Festivalu Jazzcolors a Týždňa zahraničných kultúr v Paríži. Postupne sa rozbieha aj aktivita parížskeho klastra EUNIC (Združenie európskych národných kultúrnych inštitútov).

KULTÚRA BEZ VÝKLADNEJ SKRINE

Slovenský inštitút patrí k tým kultúrnym misiám v Paríži, ktoré nemajú k dispozícii vlastné prezentačné priestory. Záujemcovia o slovenský jazyk, kultúru a umenie bývajú často zaskočení, keď zistia, že vo Francúzsku nemajú k dispozícii žiadny slovenský „kamenný“ inštitút. V tomto síce nie sme jediní, ale patríme k výraznej menšine.

Pokiaľ to bezpečnostná situácia dovoľovala, niektoré podujatia sa konali v reprezentačných priestoroch nášho veľvyslanectva. Priestorové dispozície budovy si vyžadujú pomerne veľké personálne nasadenie a pri súčasnej situácii trvalého teroristického ohrozenia sa situácia stala neriešiteľnou.

Napriek tomu sa snažíme maximálne využívať a vytvárať príležitosti na prezentáciu slovenskej kultúry vo Francúzsku. Existovať bez vlastnej kultúrnej „výkladnej skrine“ vyžaduje však pomerne veľa improvizácie a kompromisov a do istej miery aj znižuje dôveryhodnosť nášho úsilia.

VÝSTAVY SÚ ŤAŽKÝM ORIEŠKOM

Nedostatok vlastných priestorov pocítujeme mimoriadne bolestivo v oblasti organizovania výstav. Je relatívne jednoduché dohodnúť sa s partnermi na poskytnutí priestorov na koncert, projekciu, prednášku alebo besedu, teda podujatia, ktoré trvajú rádovo hodiny. Pokiaľ však ide o výstavu, hovoríme o týždňoch až mesiacoch v priestore s vysokou viditeľnosťou, aby boli náklady s výstavou spojené obhájiteľné. Nájst' partnera, ktorý nám takýto výstavný priestor poskytne, hraničí v súčasnosti s nemožnosťou. Medzi výnimky patrí

galéria na univerzitnom Inštitúte východných kultúr a jazykov INALCO patriacom pod Sorbonnu, kde je aj slovenské oddelenie, a teda vhodné a početné publikum na komunikáciu tém, ako sú napríklad Štúrovci. V oblasti výtvarného umenia máme možnosť oprieť sa o dlhotrvajúcu spoluprácu so Spolkom výtvarníkov Slovenska a Cité internationale des arts.

KVALITNÉ KULTÚRNE PODUJATIA

Napriek uvedeným problémom Slovenský inštitút v Paríži ponúka kvalitné kultúrne podujatia. Aby sme ich mohli uvádzať, intenzívne spolupracujeme s partnerskými kultúrnymi inštitútmi, ktoré na svojej pôde môžu uviesť programy iných národných kultúr. Využívame tiež rôzne festivaly, združenia, školy, radnice a ďalšie inštitúcie, či už v Paríži alebo v ďalších mestách. Veľkou oporou sa nám snažia byť krajské organizácie, s ktorými pravidelne spolupracujeme.

Vďaka súčinnosti so Stálou delegáciou SR pri UNESCO v ostatnom čase vystúpili na veľkej scéne v Paríži umelecký súbor SEUK, Štátny komorný orchester Žilina so Speváckym zborom Slovenskej filharmónie, či Divadelný súbor Milana Sládeka, konala sa tu Výstava víťazných prác Bienále ilustrácií Bratislava 2016 a predstavili sa aj slovenskí inšitní maliari z Kovačice. S podporou rektorátu Slovenskej katolíckej misie pravidelne organizujeme vianočné koncerty na prominentnom mieste – v parížskej katedrále Église de la Madeleine. V tomto roku sa bude konať už jubilejný 15. ročník, na ktorom vystúpi vokálna skupina Fragile pod vedením Braňa Kostku. Značka „Concert de Noël slovaque à Paris“ sa už stala zárukou kvality s vysokou návštevnosťou a verným publikom.

VÝBORNÁ PREZENTÁCIA SLOVENSKA

Počas slovenského predsedníctva v Rade EÚ sa náš Slovenský inštitút osvedčil ako spoľahlivý a inšpiratívny partner, poskytujúci kultúrny a umelecký rozmer veľkému množstvu spoločných podujatí tak v Paríži, ako aj v celom rade veľkých i menších miest vo všetkých francúzskych regiónoch. Hneď na úvod sa nám podarilo zabezpečiť výbornú reprezentáciu Slovenska na podujatí Place de l'Europe. Živé prezentácie slovenského umenia a kultúry, ako aj novej identity našej krajiny, sa konali počas celého mesiaca na čestnom mieste pred hlavnou parížskou radnicou. Stánok Slovenskej republiky bol vyhodnotený medzi najlepšími.

Mnohé ďalšie podujatia sa konali v mestách ako Poitiers, Le Havre alebo Slovenský deň v Grenobli, kde mal úspech koncert Pacora Tria a výborne navštívená prezentácia „Slovensko počas predsedníctva v Rade EÚ“ na tamjšej univerzite.

LÚČNICA ROZSIEVALA ENERGIU

Vrcholným podujatím bolo veľké gala vystúpenie umeleckého súboru Lúčnica v parížskom Maison de la Radio France, ktoré sa konalo pod záštitou prezidenta SR Andreja Kisku pri príležitosti prvej oficiálnej návštevy slovenskej hlavy štátu vo Francúzsku. Pred protokolárnymi hosťami, diplomatickým zborom i pozvanými krajanmi členovia súboru Lúčnica prezentovali pozitívnu energiu, ktorú slovenský folklór a jeho

mladí protagonisti rozosievajú. Francúzi so závisťou a často aj so smútkom zvyknú konštatovať, že takéto spontánne prejavy ich kultúra a spoločnosť už potlačili.

Rok 2016 sme ukončili dvoma významnými podujatiami v Paríži. V decembri to bol 14. Slovenský vianočný koncert v podaní Bratislavského chlapčenského zboru a na prelome rokov výstava slovenského výtvarného umenia „Hľadanie identity“ v kurátorskej koncepcii Márie Horváthovej.

HĽADÁME SPOLOČNÉ PRIENIKY

Pekným príkladom v oblasti slovensko-francúzskych vzťahov môžu byť projekty spolupráce Historického ústavu SAV, Múzea SNP v Banskej Bystrici a Slovenského národného archívu s viacerými významnými inštitúciami vo Francúzsku, na ktorých sa Slovenský inštitút v Paríži tiež zúčastňuje.

Návraty do čias protifašistického odboja majú pre komunikáciu pozitívneho obrazu Slovenska aj v súčasnosti veľký význam. Osobitne skutočnosť, že k Slovenskému národnému povstaniu sa pridali francúzski vojnoví zajatci, navyše pod vedením vlastných dôstojníkov. Tieto historické udalosti najnovšie približuje výstava o Slovenskom národnom povstaní, ktorú 22. júna slávnostne otvorili v Múzeu bretónskeho odboja v meste Saint-Marcel. Pripravilo ju Múzeum SNP v Banskej Bystrici, pozostáva z 26 panelov vo francúzskom jazyku, ktoré sprítomňujú udalosti a etapy SNP, ako aj činnosť 200 francúzskych účastníkov odboja v Povstaní.

Výstava o SNP bude od 4. novembra tohto roka sprístupnená aj v meste Roscoff na severozápade Bretónska, rodisku veliteľa francúzskej jednotky v SNP Georgesa Barazer de Lannurien, ktorý je tam aj pochovaný.

Okrem toho ponúkame, podporujeme a uskutočňujeme partnerské projekty so slovenskými krajaňskými organizáciami, slovenskými lektorátmi, výbormi pre decentralizované partnerstvá krajov, miest a obcí. Tešíme sa, že môžeme prispievať k pocitu oprávnenej hrdosti občanov našej krajiny, ktorí vo Francúzsku pracujú, študujú, chystajú sa tu stráviť celý život, alebo ním možno len prechádzajú.

PRÍPRAVA NA VEĽKÉ VÝROČIA

V druhom polroku 2017 chystáme viaceré prednáškové podujatia, filmové projekcie a koncerty komornej hudby aj džezu. Na prelome septembra a októbra 2017 sa budeme podieľať na prvom scénickom uvedení hry Viliama Klimáčka „Komunizmus“ v parížskom divadle Théâtre 13. Hru zaradila do programu divadelná spoločnosť Théâtre de l'Imprévu, s ktorou na projekte spolupracujeme už niekoľko rokov. Parížska premiéra sa uskutoční v prítomnosti autora. Naplánovaných je dvanásť repríz, čo nám v tomto období umožní uskutočniť v priestoroch divadla viaceré sprievodné podujatia a výstavy.

V súčasnosti pracujeme na ďalších veľkých projektoch. V roku 2018 to budú podujatia k trom výročiam, v ktorých sa budú prelínať história i spoločné záujmy Francúzska, Slovenska a Česka – storočnica ukončenia prvej svetovej vojny a vzniku prvého spoločného štátu Čechov a Slovákov, ako aj 50. výročie udalostí z roku 1968.

V roku 2019 tiež pripravíme dôstojné oslavy dvoch veľkých fenoménov, ktoré sú piliermi slovensko-francúzskej empatie. Ide o sto rokov od úmrtia M. R. Štefánika, generála francúzskej armády a 75. výročie Slovenského národného povstania, v ktorom bojovali aj francúzski vojaci a dôstojníci. Budeme sa tiež venovať osobnosti Alexandra Dubčeka a slovenskému rozmeru Pražskej jari.

Sľubne sa rozbieha príprava prezentácie slovenskej literatúry a mesta Bratislava na najväčšom francúzskom knižnom veľtrhu „Livre Paris“ v roku 2019, ktorou bolo poverené Literárne informačné centrum.

Daniel Jurkovič, riaditeľ Slovenského inštitútu v Paríži

- Ilustrácia na str. 27:
- Shutterstock.
- Horný rad zľava:
- Martin Valihora Group
- na festivale Jazzycolors – november 2016.
- Účastníci
- medzinárodnej
- konferencie o Slovenskom
- národnom povstaní – november 2014.
- Vianočný koncert
- Bratislavského
- chlapčenského zboru
- v katedrále Madeleine – december 2016.
- Dolný rad zľava:
- Na otvorení výstavy
- fotografa slovenského
- pôvodu François Kollara
- v galérii Jeu de Paume
- s veľvyslancom SR vo
- Francúzsku M. Eštokom
- a komisármi výstavy – február 2016.
- Slovenský pavilón na
- Place de l'Europe počas
- ME vo futbale – jún 2016.
- Foto: SI Paríž.

Úspešná reformátorka a opatrná diplomatka

Mária Terézia v rokoch 1740 – 1780 vládla aj v Uhorsku, ktorého súčasťou bolo až do roku 1918 územie Slovenska. Tristo rokov od narodenia tejto habsburskej panovníčky sme si pripomenuli 13. mája.

• Vľavo: Cisárovná Mária Terézia s rodinou (Albert Sasko-Tešínsky s manželkou, obľúbenou dcérou Márie Terézie, Máriou Kristínou ukazujú na obraz z Talianska, za nimi Maximilián, Mária Anna, Mária Alžbeta, o kreslo sa opiera Jozef II.). Autor: Heinrich Friedrich Füger, 1776.

• Vpravo: Portrét Márie Terézie. Autor: Martin van Meytens, (1695 – 1770).

• **A** si len málokto vie, že keby prežil nebezpečné roky detstva jej starší brat Leopold Ján, na trón nemusela vôbec zasadiť. Napokon jej bolo súdené stať sa hádam najvýznamnejšou a najslávnejšou príslušníčkou Habsburgovcov, pričom jej popularite sa vyrovná už len jeden Habsburg – František Jozef I. Začiatok 18. storočia bol pre habsburskú dynastiu v jej dvoch rodových líniiach – španielskej a rakúskej – obdobím veľkej neistoty. Neradostné vyhliadky vzbudzovalo najmä ubúdanie mužských príslušníkov dynastie. Horšie na tom bola španielska rodová vetva, ktorá po meči vymrela už v novembri 1700 kráľom Karolom II. Ale ani v Svätej ríši rímskej národa nemeckého, v Českom a Uhorskom kráľovstve, kde vládli rakúski Habsburgovci, nebola situácia optimistická. Z početných detí cisára Leopolda I. (1657 – 1705) sa dospelosti dožili len dvaja synovia a niekoľko dcér. Starší Jozef panoval v rokoch 1705 – 1711, ale vo veku necelých 33 rokov zomrel na čierne kiahne.

NOVÝ NÁSTUPNÍCKY PORIADOK

Jozef mal len dve dcéry, ktoré si zobrali za manželov nemeckých kurfirstov, preto na trón v ríši nastúpil jeho mladší brat Karol. Cisár Karol VI. bol teda posledným mužským príslušníkom habsburskej dynastie a vyvstávala otázka, kto preberie vládu po ňom. S manželkou Alžbetou Kristínou, princeznou z Brunšvicka-Wolfenbüttelu, sa im deti narodili až po roku 1716, pričom prvorođený syn zomrel niekoľko mesiacov po narodení. Z troch dcér sa

napokon dospelosti dožili dve – staršia Mária Terézia (narodená v roku 1717) a mladšia Mária Anna (1718 – 1744).

Prezieravý Karol už dávnejšie rátal s možnosťou, že sa mu v manželstve nemusí narodiť syn, preto v roku 1713 vydal nový nástupnícky poriadok, tzv. pragmatickú sankciu. Stanovovala, že krajiny, ktorým vládol Karol VI., ostanú nedeliteľné a v prípade absencie mužského potomka im môžu vládnuť aj príslušníčky ženskej línie habsburskej dynastie. Netýkalo sa to však ríše, kde staré zákony stanovovali, že cisárom môže byť iba muž. Pragmatickú sankciu sa cisár snažil presadiť v jednotlivých krajinách, ktorým vládol, ale nutné bolo, aby jej platnosť potvrdili aj európske mocnosti. Niektoré krajiny (rakúske arcivojvodstvá, Čechy a Morava) ju prijali bez väčšieho váhania, ale v Uhorsku ju stavovský snem schválil až v roku 1723. Špachta si za to dala potvrdiť svoje výsady, najmä privilégium nezdaniteľnosti a právo na správu krajiny.

NÁSTUP NA TRÓN S KOMPLIKÁCIAMI

Cisár Karol VI. zomrel náhle 20. októbra 1740 a na trón podľa znenia pragmatickej sankcie nastúpila jeho dcéra Mária Terézia. Nebola však na samostatné vládnutie dostatočne pripravená, pretože otec pridlho odkladal jej prípravu na vladárske povinnosti. Navyše sa veľmi rýchlo ukázalo, že zložito získavané uznanie pragmatickej sankcie nebolo pre mnohých panovníkov záväzné. Najmä mladý pruský kráľ Fridrich II. z dynastie Hohenzollernovcov, ktorý nastúpil na trón len o pár mesiacov skôr ako Mária Terézia, sa necítil byť viazaný dohodou svojho otca

Fridricha Viliama I. a platnosť pragmatickej sankcie odmietol. Fridrich v decembri 1740 vpadol s vojskom do Sliezska, ktoré rýchlo obsadil.

Začalo sa obdobie tzv. sliezkych vojen, ktoré dostali meno po ekonomicky vyspelom území, o ktoré mal pruský kráľ veľký záujem. Keďže na jeho stranu sa postavilo aj Francúzsko, Bavorsko a Sasko, vojna sa pre Máriu Teréziu nevyvíjala dobre. Bavorské a francúzske vojská obsadili Čechy a v decembri 1741 bol za českého kráľa korunovaný bavorský kurfirst Karol Albrecht, manžel jej sesternice Márie Amálie. Z dôvodu manželstva s dcérou cisára Jozefa I. si Karol Albrecht robil dokonca nároky aj na cisársky titul.

ZÍSKANIE ČESKÉHO KRÁLOVSTVA

Vo vojne Máriu Teréziu výrazne podporilo Uhorsko. Uhorský snem v máji a júni 1741 panovníčke schválil pre potreby armády 60 000 nových vojakov. S touto podporou sa situácia na bojiskách v roku 1742 zmenila v jej prospech a habsburské vojská obsadili Bavorsko. Ríšske stavy aj napriek tomu podľahli tlaku Pruska a za nemeckého cisára zvolili Karola Albrechta (vládol ako Karol VII.). Napokon však bola rakúsko-uhorská armáda v niekoľkých bitkách porazená, čo znamenalo stratu Sliezska. Mária Terézia bola v roku 1743 korunovaná za českú kráľovnú a v roku 1745 presadila svojho manžela Františka Štefana – pôvodne lotrinského vojvodu – za cisára Svätej ríše rímskej. Reálnu moc však mala v rukách ona a keď jej manžel v roku 1765 zomrel, za cisára bol zvolený ich najstarší syn Jozef II.

REFORMAMI K POLITICKEJ STABILITE

So stratou Sliezska sa panovníčka nikdy nezmierila. Porážkami vo vojnách sa presvedčila, že jej monarchia zaostáva za takými európskymi mocnosťami, ako bolo Francúzsko, Veľká Británia, alebo aj Prusko. Pochopila, že monarchiu je potrebné modernizovať prijatím reforiem, ktoré by zaistili politickú stabilitu, zefektívnili výber daní, zlepšili súdnictvo, pozdvihli vojenskú moc, stimulovali ekonomickú prosperitu a rozvíjali kultúru i vzdelanosť. Mnohé reformy boli ovplyvnené novým ideovým hnutím, osvietenstvom. Malo síce korene vo Francúzsku a Anglicku, ale jeho významní predstavitelia pôsobili aj v monarchii Márie Terézie.

Stúpenci osvietenstva verili v silu racionálno-kritického myslenia a skúsenostného poznávania, obhajovali slobodu ľudského jednotlivca a požadovali zabezpečenie spravodlivosti a všeobecného blaha pre všetkých príslušníkov spoločnosti bez rozdielu. Mária Terézia s mnohými zásadami osvietenských mysliteľov súhlasila, ale do veľkej miery jej myšlienky i činy ovládalo katolícke vierovyznanie a vyznávanie konzervatívnych hodnôt. Na potvrdenie týchto slov môžeme uviesť, že panovníčka vôbec neľahčila osud protestantských veriacich a o Židoch sa vyjadrovala s veľkým dešpektom.

ÚSPEŠNÁ ZAHRANIČNÁ POLITIKA

Za iniciovanie mnohých reforiem boli zodpovední skôr osvietenští radcovia Márie Terézie ako ona sama. Hoci si zachovávala odstup od radikálnejších osvietenských myšlienok, jej zásluha tkvie v tom, že svojim radcom nebránila v aplikovaní osvietenských zásad či ideí, ktoré svojou panovníckou autoritou bránila. Nie je možné spomenúť všetkých významných reformátorov, ktorí

kratšiu alebo dlhšiu dobu pôsobili na cisársko-kráľovskom dvore vo Viedni, prípadne v štátnej správe jednotlivých krajín, alebo na početných univerzitách. Určite jedným z najvplyvnejších bol panovníčkin osobný lekár Gerhard van Swieten, ktorý okrem zdravia kráľovnej zodpovedal aj za iniciovanie reforiem v oblasti školstva a zdravotníctva.

Zahraničnú politiku riadil dlhé desaťročia Wenzel Anton von Kaunitz-Rietberg, ktorý bol aj štátnym kancelárom, čím ovplyvňoval i vnútropolitický vývoj v monarchii. Kaunitz si Mária Terézia veľmi vážila, plne mu dôverovala, preto viedol vnútornú i zahraničnú politiku až do konca jej vlády. Jeho veľkým úspechom bolo uzatvorenie spojenectva s Francúzskom v rokoch 1755 – 1756. Toto spojenectvo bolo potvrdené aj sobášom najmladšej dcéry Márie Antónie s francúzskym následníkom trónu princom Ľudovítom, ktorý sa stal v roku 1774 kráľom. Počas francúzskej revolúcie sa manželia skompromitovali do tej miery, že skončili pod gilotínou.

POKRAČOVANIE SOBÁŠNEJ DIPLOMACIE

Po porážkach vo vojnách o Sliezske sa Mária Terézia vzdala aktívnejšej zahraničnej politiky. Tú nahradila veľmi úspešná sobášna diplomacia. Svojich jedenásť detí (ďalších päť zomrelo v detskom alebo pubertálnom veku) sa panovníčka rozhodla spojiť s významnými európskymi vládncami dynastií. Sobáše mali zabezpečiť ak nie spojenectvo, tak aspoň neutralitu viac či menej dôležitých európskych monarchií. Dohodnuté manželstvá boli zriedkavo šťastné – najmä jej dcéry zápasili s manželskými problémami. Z lásky sa vydávala iba jej obľúbená dcéra Mária Kristína, ktorá si vzala za manžela saského princa Alberta Kazimíra (bol aj uhorským miestodržiteľom).

Zložitý vzťah mala Mária Terézia s najstarším synom – od roku 1765 spoluvládcom – Jozefom. Hoci bol veľmi inteligentný a pokrokovým zmýšľajúcim, chýbala mu schopnosť empatie, a tiež štátnická rozvaha. S matkou sa dostával do čoraz ostrejších sporov, najmä v otázke podriadenia katolíckej cirkvi štátnej kontrole a udelenia náboženskej slobody protestantom, prípadne aj Židom. Panovníčka tieto osobné konflikty ťažko niesla. Navyše, Jozef II. sa v závere matkinho života začal zbližovať s Fridrichom II., jej úhlavným nepriateľom. Tieto udalosti skalili jej posledné roky.

Napriek počiatočným neúspechom a prehrám by sme mohli označiť život Márie Terézie ako naplno prežitý, zaujímavý a zmysluplný. Na svojom príklade preukázala, že aj ženy môžu s úspechom vládnuť a že v oblasti politiky i diplomacie sú rovnocenné mužom. Asi preto nás osobnosť Márie Terézie fascinuje aj dnes.

Mgr. Patrik Kunec, PhD., Katedra histórie FF UMB

Po porážkach
vo vojnách
o Sliezske
sa Mária
Terézia vzdala
aktívnejšej
zahraničnej
politiky. Tú
nahradila
veľmi úspešná
sobášna
diplomacia.

• Vľavo dole:
Korunovácia Márie
Terézie v Bratislave.
Autor: Leopold
Schmittner.

• Vpravo dole:
Korunovácia Márie
Terézie, 1741
Bratislava, podľa
Johanna Daniela Herza.

NA SLOVÍČKO S HISTÓRIOU: PALUGYAYOV PALÁC (2)

Budovu na Pražskej ulici č. 1 využíva Ministerstvo zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky na administratívne a reprezentačné účely od roku 2002. Projektoval a postavil ju významný bratislavský mestský architekt Ignatz Feigler ml. pred takmer 150 rokmi v rokoch 1872 – 1873 ako Château Palugyay (Palugyayov palác). V čase svojho vzniku patrila k najkrajším prímestským vilovým rezidenciám v Prešporku/Bratislave.

Potom, ako sa arcivojvoda Maximilián stal mexickým cisárom (1864), sa Palugyayovmu vínu otvorila cesta aj na americký kontinent. Ako informovali viedenské noviny z 20. júna 1865: „Mexickému cisárskemu dvoru bolo za uplynulých 14 dní z Prešporka dodaných 25 000 fliaš a 700 vedier uhorských vín najušľachtilejších odrôd.“ Keďže Palugyayove vína si zachovali svoju kvalitu i napriek dlhej a náročnej plavbe fregaty Novara, viceadmirál Wilhelm von Tegetthoff, veliteľ rakúsko-uhorského vojnového loďstva, rozhodol zaradiť Palugyayove vína do zásobovania lodí cisársko-kráľovského loďstva, vrátane ich zámorských plavieb.

Palugyayove vína boli preto aj vo výbave korvety Arcivojvoda Friedrich, ktorá v rokoch 1874, 1875 a 1876 oboplávala Zem a ako napísal jej lodný dôstojník Joseph von Lehnert v knihe Cesta okolo sveta (Viedeň 1877) „nestratili nič na svojej kvalite“. Okrem rakúskych zámorských expedícií nasledovalo zásobovanie ďalších lodí, vrátane

legendárneho Titanicu, ako aj dodávky vína pre rakúsku, ruskú, nemeckú a rumunskú armádu. Vína firmy Palugyay nestratili trh v Mexiku ani po zlyhaní anglicko-španielsko-francúzskej intervencie a po poprave Maximiliána I. Mexického v roku 1867.

Povzbudený úspechmi svojho podnikania dal Jakub von Palugyay postaviť sídlo svojej firmy, ktoré spájalo obytnú i prevádzkovú funkciu – Château Palugyay.

Miesto bolo zvolené veľmi starostlivo, využívalo všetky strategické výhody svojej polohy. Nachádzalo sa v prostredí jestvujúcich vinohradov a bývalých esterházyovských pivníc pod Kalváriou, bezprostredne pred colnou hranicou mesta na dobovej adrese Vor der Märzenlinie č. 74 (pred Marcovou mýtnou liniou). Schválením regulácie Marcovej mýtnej línie bola Palugyayova výroba vín a destilátov oslobodená od miestnych daní a poplatkov. V blízkosti bola železničná stanica, ktorú tiež postavil Ignatz Feigler ml. (1848), čo umožnilo nakladať víno do vagónov bez toho, aby bolo potrebné prekročiť colnú hranicu mesta. Nakladanie sa neskôr zdokonalilo vďaka preprave vína podzemným potrubím – vínovodom z priestraných pivníc pod palácom priamo do vagónov na stanici, ktorý bol funkčný údajne ešte po 2. svetovej vojne.

Z architektonického hľadiska je palác neorenesančná štvorkrídlová stavba s nádvorím, do ulice smeruje priečelie paláca vo výške dvoch nadzemných podlaží. Súčasne je to najhonosnejšia časť paláca, s bohatou štukovou ornamentikou na fasáde, reprezentačným vchodom, štyrmi plastikami na atike, dvoma vázami na nárožniach a s manzardovou strechou. V tejto východnej časti boli umiestnené elegantne zariadené kancelárie majiteľa a pracovníkov firmy, administratívno-reprezentačné priestory, ale aj apartmány synov Franza a Josefa Palugyaya. *(Pokračovanie nabitúce).*

Marianna Oravcová

• Fotografia hore: Tomáš Bokor.

„KONÍČKY“ NAŠICH KOLEGOV

Minulosť vždy ovplyvňuje súčasnosť

Ked' vkročíte do jeho pracovne, akoby ste sa vrátili v čase. Steny pokrývajú originály starých máp, viaceré zo 16. až 18. storočia, zväčša znázorňujúce svet, aký bol kedysi. Nemajú len historickú a zberateľskú hodnotu, ale vzhľadom na ich estetické stvárnenie, často s ilustráciami, sú aj vhodným doplnkom na okrasu interiéru. „Zbieram historické politické mapy, na ktorých je nesmierne zaujímavé sledovať dnes už nejstávajúce hranice, názvy štátov, miest, ako sa to všetko menilo, komu územia patrili, ako sa delili a opäť spájali v posledných storočiach,“ hovorí Vasil Grivna, riaditeľ Odboru generálnej inšpekcie.

- V. Grivna: „Súčasnú zahraničnú politiku nemôžeme posudzovať bez toho, aby sme nepoznali politickú geografiu v jej vývoji a tieto poznatky sa opäť dajú získať z máp.“

Mapami sa začal zaoberať, keď po návrate z vyslania v roku 1994 na našom „mladom“ ministerstve nenašiel žiadne, hoci predtým na federálnych teritoriálnych odboroch nimi boli steny ovešané a slúžili aspoň na prvotnú orientáciu diplomatov. Preto jeho ambíciou ako riaditeľa vtedajšieho 3. teritoriálneho odboru bolo vybaviť kancelárie aspoň aktuálnymi mapami

– mnohé z nich by ste na stenách príslušných odborov našli dodnes.

Prvú historickú mapu, ktorú si kúpil, bola mapa Ruska z roku 1739 a neskôr ešte staršiu zo 17. storočia. Nasledovali staré mapy Uhorského kráľovstva, Pruského kráľovstva, Poľska, ale aj Osmanskej ríše, Spojených štátov zo začiatku 18. storočia a ďalšie. Neskôr sa však začal zameriavať na strednú a východnú Európu, keďže je to teritórium, zhodné s jeho diplomatickým pôsobením.

„Ak mám byť úprimný, nie som typický zberateľ. Hoci mám celkom „slušnú“ zbierku, nezameriavam sa na mapy ako také, ale na ich štúdium a porovnávanie so súčasnosťou. Po prvý raz som si ich vyvesil na steny pracovne, keď som bol veľvyslancom v Kyjeve. Pomohli mi pochopiť mnohé dejinné udalosti a ich dôsledky, mnohokrát ovplyvňujúce dnešné dianie.“

Napríklad skutočnosť, že Ukrajinci sa nachádzali takmer stopäťdesiat rokov (od konca 18. do začiatku 20. storočia) pod vládou dvoch impérií – cárskeho Ruska a Rakúsko-Uhorska a obyvatelia sa museli prispôbovať novému politickému systému, ktorý sa radikálne odlišoval od toho, na čo boli dlhý čas zvyknutí. Z toho vyplýva aj odlišnosť častí karpatsko-západnej Ukrajiny, najmä oblasti okolo Lvova, Ivano-Frankovska, Ternopoľu a ďalších území, ktoré do cárskej ríše nikdy nepatrili, ale boli súčasťou Rakúska. „Ale jestvuje ešte, jemnejšie“ delenie, lebo napríklad Zakarpatsko patrilo do Uhorského kráľovstva a neplatili tam rakúske, ale uhorské zákony, čo opäť vyplýva aj z historických máp. Keď som cestoval priemykmi zo Zakarpatska na západnú Ukrajinu, tie mestecká a dediny boli aj na prvý pohľad úplne rozdielne.“

Keď bol Vasil Grivna veľvyslancom vo Varšave, štúdium historických máp mu pomoh-

lo ozrejmiť si napríklad rusko-poľské vzťahy. „Na mapách najlepšie vidieť, aký bol medzi nimi vývoj, ako sa menili hranice, kde sa Rusko nachádzalo svojho času a kde sa nachádza teraz. Z toho vyplýva, prečo je tá vzťahová rovina aj dnes taká senzitívna.“ Mnohí Poliáci dodnes vnímajú minulosť veľmi citlivo a o príčinách opäť veľmi presne vypovedajú mapy. V dôsledku posúvania hraníc poľské obyvateľstvo zo západnej Ukrajiny muselo v roku 1945 opustiť svoje domovy, v Lvove, ktorý dnes patrí Ukrajine, mali dokonca univerzitu. Na druhej strane zasa Poľsko odsunutím Nemcov získalo Sliezsko, kam prišli Poliáci zo západnej Ukrajiny. Unikátnym je mesto Vroclav, kde sa takmer kompletne vymenilo obyvateľstvo.

„Súčasnú zahraničnú politiku nemôžeme posudzovať bez toho, aby sme nepoznali politickú geografiu v jej vývoji a tieto poznatky sa opäť dajú získať z máp. Najmä tu v strednej Európe, kde sa často vytvárajú rôzne historické krivdy, nezriedka bez skutočných znalostí, ako to všetko vlastne presne bolo.“ Príkladom je delenie Česko-Slovenska, ktoré sa uskutočnilo bez nejakých väčších problémov aj preto, že naša hranica bola z veľkej časti starou historickou hranicou medzi Uhorským a Českým kráľovstvom. V mnohom to platí aj pre našu hranicu s Poľskom (až na oblasť Oravy a Spiša), zatiaľ čo hranica s Maďarskom bola vytvorená umelo.

„Myslím si, že keby ľudia, ktorí sa venujú súčasným problémom v zahraničnej politike, poznali lepšie všetky súvislosti, získané aj štúdiom historickej geografie, možno by im to napomáhalo dospieť k iným, pozitívnejším záverom alebo postupom pri ich riešení,“ dodáva Vasil Grivna.

-tb-

• Foto: Tomáš Bokor.

Krátky slovník diplomatickej praxe

konzulárny obvod

Územie určené konzulárnemu úradu alebo diplomatickej misii (jej konzulárnemu oddeleniu) na výkon konzulárnych funkcií. Konzulárny obvod v prijímajúcom štáte môže tvoriť určitý región či vymedzená oblasť, zväčša zhodná s administratívnym územným celkom, alebo územie celého štátu, kedy sú jeho hranice zhodné so štátnou hranicou.

Konzulárny obvod určuje vysielajúci štát a podlieha schváleniu prijímajúceho štátu. Dodatočné zmeny hraníc konzulárneho obvodu takisto podliehajú súhlasu prijímajúceho štátu. Ak má konzulárny úrad (konzulárne oddelenie diplomatickej misie) teritoriálnu pôsobnosť vo viacerých štátoch, postup pri určovaní konzulárneho obvodu je obdobný.

konzulárny personál

Podľa Viedenského dohovoru o konzulárnych stykoch ku konzulárnemu personálu patria konzulárni úradníci (okrem vedúceho konzulárneho úradu), konzulárni zamestnanci a členovia služobného personálu. Nepatria tam však osoby, zamestnané výlučne v súkromných službách konzulárneho personálu.

Ak nejedná sa o osobitnú dohodu o počte konzulárneho personálu, prijímajúci štát môže požadovať, aby bol počet personálu konzulárneho úradu udržiavaný v medziach, ktoré považuje za primerané a obvyklé so zreteľom na okolnosti a podmienky v konzulárnom obvode a na potreby príslušného konzulárneho úradu.

konzulárny preukaz

Ministerstvá zahraničia prijímaúcich štátov vydávajú akreditovaným členom konzulárneho zboru a ich rodinným príslušníkom preukaz totožnosti – konzulárny preukaz (alebo tiež akreditačný preukaz), ktorým sa preukazujú pred vnútroštátnymi orgánmi a úradmi prijímajúceho štátu. Na druhej strane preukazu býva uvedené, že jeho držiteľ požíva všetky výsady a imunity stanovené vo Viedenskom dohovore o konzulárnych stykoch.

konzulárny sobáš

Niektoré štáty, vychádzajúc z medzinárodných dohovorov a ich vnútroštátnej legislatívy, umožňujú uzatvárať manželstvo na svojich diplomatických misiách alebo konzulárnych úradoch v zahraničí, pokiaľ takúto činnosť zastupiteľského úradu pripúšťajú právne predpisy prijímajúceho štátu. Funkciu sobášiacieho zvyčajne vykonáva vedúci diplomatickej misie alebo vedúci konzulárneho úradu (honorárni konzuli takéto oprávnenie nemajú). Podmienky, ktoré je pre uzavretie manželstva potrebné splniť, závisia od legislatívy príslušného štátu, ktorého sú snúbenci občanmi. Slovenská republika patrí medzi štáty, ktoré umožňujú uzatváranie konzulárnych sobášov len medzi svojimi vlastnými občanmi. Pri uzavieraní manželstva na diplomatickej misii alebo konzulárnom úrade SR v cudzom štáte sa postupuje podľa ustanovení Zákona o rodine, vrátane formy uzavierania manželstva. Konzulárny sobáš sa zapisuje do osobitnej matriky, ktorú vedie Ministerstvo vnútra SR.

„Diplomat je muž, ktorý si vždy pamätá manželkine narodeniny, ale nikdy si nepamätá jej vek.“

Robert Frost (1874 – 1963).

Americký básnik, štvornásobný držiteľ

Pulitzerovej ceny.

• Fotografia: Walter Albertin/
wikimedia.

Svet polyglotov prvýkrát v Bratislave

Svetové stretnutia polyglotov sa uskutočňujú od roku 2014.

Ide o jedinečné stretnutie talentovaných ľudí, ktorí sa ľahko učia cudzie jazyky.

Po troch stretnutiach v Berlíne sa polygloti rozhodli uskutočniť stretnutie po prvýkrát na Slovensku, ktoré je modelovou krajinou v EÚ v podpore multijazyčnosti vďaka jeho úsiliu o otvorenie celoeurópskej diskusie o hľadani riešení jazykových a kultúrnych problémov v EÚ.

V poradí už štvrté svetové „Stretnutie polyglotov“ sa uskutočnilo od 31. mája do 4. júna 2017 v Bratislave a záštitu nad ním prevzal Miroslav Lajčák, minister zahraničných vecí a európskych záležitostí SR. Na podujatí, ktoré bolo istým pokračovaním jazykovopolitickej konferencie krajín V4+ *Perspektívy jazykovej komunikácie v EÚ* (Nitra, júl 2016), sa zúčastnilo 458 polyglotov z 52 krajín. Medzi nimi vynikal Richard Simcott z Veľkej Británie, ktorý ovláda viac ako 35 jazykov, vrátane slovenčiny!

Účastníci rokovali v štyroch sekciách, kde odznelo vo viacerých jazykoch 95 prezentácií na rôzne témy. V bloku Jazyková politika vystúpil aj Ján Figeľ, bývalý komisár EÚ pre vzdelávanie, kultúru, multijazyčnosť a mládež (2004 – 2009) na tému „Rozmanitosť a jednotnosť pre účinnú multijazyčnosť v Európe“. Vo vystúpeniach všetkých prednášateľov bolo cítiť snahu podeliť sa s ostatnými o svoje skúsenosti pri štúdiu jazykov a v diskusiách hľadali formy, ako povzbudiť a motivovať poslucháčov.

Stretnutie polyglotov je neformálne podujatie, na ktorom ide hlavne o upevňovanie ich komunity. Medzi prednáškami, ako aj počas večerného programu, viedli živé diskusie o rôznych témach a v mnohých jazykoch. Tie si vyberali podľa jazykov, ktoré mal účastník uvedený na svojej menovke. Istou „pikouškou“ bolo aj pravidlo, že v oddychovej zóne bolo počas

prestávok a voľna zakázané používať angličtinu! Ako sa vyjadřili hlavní spoluorganizátori podujatia, jazyková mentorka Lýdia Machová a koordinátor občianskeho združenia Edukacia@Internet z Partizánskeho Peter Baláž, toto pravidlo sa aj dôsledne dodržiavalo.

Na podujatí bolo možné počuť výmenu dojmov zo zábavy, či kultúrneho programu v latinčine, alebo diskusiu o zaujímavej prednáške v reči tamang (jazyk horského kmeňa v Nepále). Veľké zastúpenie medzi jazykmi polyglotov malo aj esperanto – medzinárodný plánový jazyk. Podľa štatistiky tento jazyk ovládala viac ako štvrtina účastníkov.

Polygloti sú otvorení ľuďia. Súhlasili aj s usporiadaním pridruženého podujatia pre slovenskú verejnosť (viac ako 400 účastníkov), ktoré sa uskutočnilo 3. júna 2017 v aule Ekonomickej univerzity na tému „Jazyky očami polyglotov“. Na podujatí vystúpilo päť svetoznámych polyglotov (z Veľkej Británie, Kanady, Nemecka, Talianska a Írska), ovládajúcich od 11 až do 35 jazykov. Rozprávali o svojich metódach učenia sa jazykov, podelili sa o skúsenosti a ukázali cestu, ako sa ich možno naučiť ľahšie a efektívnejšie. Bohatá diskusia svedčila o užitočnosti neobvyklého podujatia.

Počas záverečnej ceremónie bol vytvorený neobvyklý slovenský rekord, keď účastníkov pozdravilo 125 polyglotov – každý v inom jazyku. Tento výkon bol ocenený medailou a diplomom priamo od komisára Knihy slovenských rekordov.

Pre mnohých účastníkov bolo stretnutie aj príležitosťou spoznať našu krajinu. Tohtoročnou novinkou bolo, že program sa 5-dňovým oficiálnym stretnutím polyglotov neskončil. Viacerí z nich navštívili hrad Devín a využili možnosť spoznať aj Bojnice a Trenčín.

Polygloti ocenili výborne a inovatívne zorganizované stretnutie, s bohatým a zaujímavým programom. Organizátori sa zatiaľ nerozhodli, kde sa uskutoční toto unikátne stretnutie na budúci rok. Je však možné, že ak sa nájdu prostriedky a účinná podpora zo strany zodpovedných orgánov SR, mohlo by sa uskutočniť opäť u nás.

Pokračovaním medzinárodných jazykových aktivít a podujatí na Slovensku bude jazykový festival pod názvom „LingvaFest 2017“ (www.lingvafest.sk), ktorý sa uskutoční v Bratislave od 22. do 23. septembra 2017 pri príležitosti Dňa európskych jazykov. Pre návštevníkov budú pripravené prezentácie nových učebných pomôcok, metód výučby, diskusie na rôzne jazykové témy, prezentácie vydavateľstiev a vzdelávacích inštitúcií, jazykové minikurzy a bohatý kultúrny program. Čo je potešiteľné, vstup na tento festival bude bezplatný!

Jozef Reimart

- Hore: Polygloti počas medzinárodného kultúrneho večera.
- Dole: Na stretnutí vznikol nový slovenský rekord, keď účastníkov pozdravilo 125 polyglotov, každý v inom jazyku. Foto: Jozef Baláž.

Postupne vám predstavíme národné strany euromincí, z ktorých sa dozviete, odkiaľ vlastne pochádzajú.

Predstavujeme euromince

Alebo čo všetko vám môže pristáť v peňaženke?

Rakúsko

Všetky euromince majú spoločnú prednú (lícnu) stranu, kde sú uvedené ich nominálne hodnoty, zatiaľ čo zadnú (rubovú) stranu môže každý z 19 členských štátov eurozóny využiť na prezentáciu svojich národných symbolov.

Rakúsko patrí medzi zakladajúce krajiny eurozóny. Euro zaviedlo do obehu 1. januára 2002 a nahradilo tak dovtedajšiu menu – rakúsky šiling (öS) vo výmennom kurze 1 € = 13,7603 öS. Návrhy národných strán euromincí vybrala osobitná komisia s pomocou prieskumu verejnej mienky a ich autorom je rakúsky medailér prof. Josef Kaiser. Každá z ôsmich euromincí znázorňuje iný motív, avšak podľa charakteristik sú rozdelené na tri oblasti: známe historické osobnosti, príklady rakúskej architektúry podľa epoch a rakúsku kvetenu, vyjadrujúcu povinnosť ochrany životného prostredia. Motívy na každej minci dopĺňa dvanásť hviezd symbolizujúcich Európsku úniu, rok vydania, rakúska vlajka so šrafovaním (znázorňujúcim podľa heraldických pravidiel farby červenú – bielu – červenú), nominálna hodnota mince a text euro, alebo euro cent. Všetky rakúske euromince raží mincovňa Münze Österreich AG vo Viedni.

Na minci 2 eurá je zobrazená Bertha von Suttnerová, rodená grófka Kinská (1843 – 1914), rakúska pacifistka a spisovateľka. Svojou literárnou prácou a činnosťou za zachovanie mieru sa zaraďuje na čelo obrancov humanistických ideí v Európe druhej polovice devätnásteho storočia. Ako prvej žene jej bola 1. decembra 1905 udelená Nobelova cena za mier. Na hrane mince je text 2 EURO, striedajúci sa štyrikrát zrkadlovo po obvode hrany. Portrét Wolfganga Amadea Mozarta (1756 – 1791), najznámejšieho hudobného skladateľa a klavírneho virtuóza, ktorého Rakúsko dalo svetu, zdobí mincu hodnoty 1 euro. Bol geniálnym umelcom, tvorcom skladieb svetového i duchovného charakteru. Za svojich 35 rokov života vytvoril obširné hudobné dielo, ktoré je stále populárne dodnes patrí k najvýznamnejšiemu repertoáru klasickej hudby.

Známa budova Secession vo Viedni tvorí motív mince 50 centov. Postavili ju v rokoch 1897/98 a predstavuje zrod secesie v Rakúsku. Ide o posledný z univerzálnych medzinárodných výtvarných slohov, ktorému sa podarilo vnieť svoje umelecké hodnoty do všetkých prejavov a vecí moderného života. Budova dodnes slúži ako priestor pre výstavy súčasného umenia. Na minci 20 centov upúta výhľad cez hlavnú bránu na viedenský palácový komplex Belvédér (Belvedere). Patrí medzi najkrajšie barokové stavby v Rakúsku (viď obrázok hore). Pozostáva z rozsiahleho parku, Dolného a Horného Belvédéru. V roku 1955 v paláci podpísali zmluvu o obnovení nezávislosti Rakúska. Dnes je sídlom umeleckého múzea a obrazovej galérie. Námetom mince 10 centov je Dóm sv. Štefana, jeden z klenotov viedenskej gotickej architektúry, ktorého pôvod siaha do začiatku 12. storočia. Dnes tvorí dominantu mesta a patrí k najnavštevovanejším pamiatkam Viedne. Sériu najmenších mincí 5 centov, 2 centy a 1 cent zdobia kvetý rakúskych Álp – prvosienka jarná, plesnivec alpský a horec, inak známy ako encián. Symbolizujú povinnosť chrániť životné prostredie a úlohu Rakúska v tvorbe politiky jeho ochrany.

Osobitosťou všetkých rakúskych obehových euromincí sú údaje o ich nominálnej hodnote, uvedené aj na národnej strane, čo má uľahčiť ich používanie. Rakúsko tak nedodržiava odporúčanie EK prijaté v roku 2008, ktoré opakovanie názvu meny nepripúšťa, iba ak by sa uvádzal v inej abecede (napr. Grécko). Usmereniu nezodpovedá ani zobrazovaná rakúska vlajka. Štáty, ktorých euromince nie sú v súlade s odporúčaniami, musia vykonať nevyhnutné úpravy najneskôr do konca prechodného obdobia, ktoré sa skončí 20. júna 2062.

Tomáš Borec

• Hore: Maciej Bledowski/Shutterstock.

• Vľavo: Ukážky národných strán euromincí. Foto: archív.

Myslíte si, že odpočúvanie a sledovanie sú len scenáristami vymyslené zápletky pre zvýšenie sledovanosti filmu či seriálu a v bežnom živote nič také nejestvuje? Omyl.

Vďaka takzvaným keyloggerom – v podobe šikovných aplikácií a nenápadného hardvéru – je dnes ľahko možné „odpočúvať“ aj klávesnicu vášho počítača a vy o tom ani nemusíte vedieť.

Keylogger je totiž neviditeľný sledovací nástroj, ktorý zaznamená každé stlačenie klávesy na klávesnici, dokáže sledovať aktivitu na internete zapisovaním navštívených adries, alebo vytváraním screenshotov obrazovky. Keylogging sa dá zneužiť na získanie hesiel, čísiel kariet, na sledovanie súkromných správ, na získanie platobných údajov... výpočet nekalých praktík často na hranu i za hranou zákona, by bol poriadne dlhý. Skrátka, s keyloggerom je možné získať záznam aktivít, ktoré sa vykonávajú na vašom počítači.

Sledovací nástroj môže mať podobu softvérovej aplikácie – v takomto prípade ide o typ malware, škodlivého programu, alebo alternatívny hardvérový keylogger, ktorý býva obvykle zapojený niekde medzi základnou doskou a klávesnicou. Na internete si môžete stiahnuť desiatky viac-menej podarených aplikácií, ktoré fungujú ako keylogger. Softvérový keylog-

ger sa neobjaví v zozname spustených úloh, nenájdete ho v ponuke štart, ani v správcovi programov, neobmedzuje a nespomaľuje chod počítača a odhaliť ho môže len kvalitný a pravidelne aktualizovaný antivírusový program. Naopak, hardvérový keylogger počítačové programy nedokáže detegovať, nie je závislý na operačnom systéme a všetky aktivity obvykle zaznamenáva do vnútornej pamäte.

Pred hrozbou softvérového keyloggeru vás ochráni len ostražitosť a dodržiavanie pravidiel – neklikat' na odkazy, ktoré nepoznate, nest'ahovat' nič z neznámych zdrojov, neotvárať e-maily od ľudí, ktorých nepoznate a pravidelne aktualizovať svoj antivírusový program. Pred tým hardvérovým zasa starostlivé strázenie vlastného počítača a obozretná práca na počítačoch, ktoré sú verejné. Počítačoví podvodníci sú veľmi aktívni a vynaliezaví, denne vytvoria približne 60-tisíc škodlivých programov, preto v dnešnej dobe by dôkladné zabezpečenie svojho počítača nemal nikto podceňovať.

Zuzana Gajdaczková

Novinky v medzinárodnej zmluvnej základni SR

Prezident Slovenskej republiky Andrej Kiska 10. januára 2017 ratifikoval Zmluvu medzi Slovenskou republikou a Spojenými arabskými emirátmi o zamedzení dvojitého zdanenia a zabránení daňovému úniku v odbore daní z príjmov. Zmluva zodpovedá tradičným požiadavkám bilaterálnych daňových vzťahov, upravujúcich rozdelenie práva na daň z jednotlivých príjmov medzi štátom zdroja príjmu a štátom rezidencie skutočného vlastníka príjmu. Obsahom zmluvy je úprava zdanenia príjmov z nehnuteľného majetku, ziskov z podnikania, ziskov z prevádzkovania lodí alebo lietadiel v medzinárodnej doprave, dividend, tantiém, a v neposlednom rade i zdanenia licenčných poplatkov, príjmov zo scudzenia majetku a príjmov zo závislej činnosti. Spoločným východiskom pri negociáciách bola Modelová daňová zmluva OECD a čiastočne aj Modelová daňová zmluva OSN. S cieľom obmedziť priestor na vyhýbanie sa daňovej povinnosti a prispieť k boju proti daňovým podvodom Slovenská republika v poslednom období uzavrela obdobné bilaterálne zmluvy aj s Iránskou islamskou republikou, Barbadosom a Arménskou republikou.

Od 1. júla 2017 nadobudla platnosť Zmluva medzi Slovenskou republikou a Čiernou Horou o sociálnom zabezpečení. Zmluva sa vecne vzťahuje na právne predpisy Slovenskej republiky, týkajúce sa zdravotného poistenia a zdravotnej starostlivosti, dôchodkového poistenia, nemocenského poistenia, úrazového poistenia, poistenia v nezamestnanosti a prídavkov na dieťa. Recipročne sa vzťahuje na právne predpisy Čiernej Hory, upravujúce dôchodkové a invalidné zabezpečenie, zdravotné poistenie, zdravotnú starostlivosť a materstvo, poistenie v prípade pracovných úrazov a chorôb z povolania, dávok v nezamestnanosti a rodinných príspevkov. Záväzky pre obidve zmluvné strany sú rovnaké a vzájomne vyvážené. Zmluva sa z hľadiska osobného rozsahu vzťahuje na osoby, ktoré podliehajú alebo podliehali právnym predpisom jedného alebo oboch zmluvných štátov a všetky ostatné osoby, ktoré odvodzujú svoje práva od týchto osôb. Je uzavretá na neurčitý čas a v prípade vypovedania zmluvy sa jej ustanovenia aj naďalej uplatňujú na získané nároky, ako aj na žiadosti o dávky, podané do dňa ukončenia jej platnosti.

Karina Kičurová

